

BILAGA 6

Öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport den 19 maj 2009

Finansutskottets öppna utfrågning

Finanspolitiska rådets rapport

Tid och plats

Datum: Tisdag den 19 maj

Tid: 10.00–13.00

Lokal: Förstakammarsalen

Inbjudna

Professor Lars Calmfors

Chefsekonom Lena Westerlund

Generaldirektör Peter Fredriksson

Finansminister Anders Borg

Deltagare

Stefan Attefall (kd), ordförande

Thomas Östros (s), vice ordförande

Bertil Kjellberg (m)

Ann-Charlotte Hammar Johnsson (m)

Sonia Karlsson (s)

Lars Elinderson (m)

Göran Pettersson (m)

Roger Tifensee (c)

Monica Green (s)

Carl B Hamilton (fp)

Hans Hoff (s)

Peder Wachtmeister (m)

Ulla Andersson (v)

Emma Henriksson (kd)

Mikaela Valtersson (mp)

Tommy Ternemar (s)

Agneta Gille (s)

Närvarande suppleanter

Christina Zedell (s)

Per Åsling (c)

Ordföranden: Som ordförande för riksdagens finansutskott vill jag hälsa er hjärtligt välkomna till denna öppna utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport. Finanspolitiska rådet är ett expertorgan utsett av regeringen och har till uppgift att utvärdera finanspolitiken och den övriga ekonomiska politiken. Vi ska få lyssna till Finanspolitiska rådets ordförande professor Lars Calmfors. Därefter blir det kommentarer av LO:s chefsekonom Lena Westerlund och av generaldirektören för IFAU, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, Peter Fredriksson. Finansminister Anders Borg kommer också att kommentera rapporten och ge sina synpunkter. Därefter blir det frågor från finansutskottets ledamöter.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Jag vill tacka för att jag även i år får presentera Finanspolitiska rådets rapport här i riksdagen. Årets rapport skiljer sig från förra årets i två avseenden. Dels är den längre, vilket vi ber om ursäkt för, dels innehåller den fler förslag, vilket vi inte ber om ursäkt för. I båda fallen är förklaringen de analyskrav som den ekonomiska krisen har ställt.

Vi behandlar två huvudfrågor: Hur väl har regeringen lyckats anpassa sin politik till krisen? Hur kan de ekonomisk-politiska ramverken vidareutvecklas?

Krisen har sitt ursprung på finansmarknaderna. Att hantera den rena finanskrisen var också regeringens första prioritet under hösten. Vi tycker att det har gjorts på ett i huvudsak bra sätt. Det har funnits kritik mot att garantiprogrammet för bankerna inte är obligatoriskt. Det är något man kan diskutera, men det viktiga är, enligt vår mening, själva existensen av ett program som bankerna kan ansluta sig till. Vi riktar viss kritik mot både nuvarande och tidigare regeringar för att det inte fanns någon krislagstiftning på plats redan från början. Vi tycker att det borde ha funnits en särskild krismyndighet för finansmyndigheterna och att det är principiellt olyckligt att Riksgälden har både myndighetsutövning och affärsmässiga relationer med banker och finansinstitut. Det skapar en risk för intressekonflikter som man bör undvika.

Så till finanspolitiken. Förra året kritiserade vi regeringen för att inte ha en klar uppfattning om finanspolitikens konjunkturpolitiska roll. Vi hade en utförlig principiell diskussion om det, som nu har fått en aktualitet som vi aldrig kunde drömma om. Årets rapport analyserar ingående argumenten för och emot kraftigare stimulanser än vad regeringen har satt in. Vi tycker att det finns tre starka argument för. Det första är den dramatiska

nedjusteringen av konjunkturprognoserna sedan i höstas. Då väntade regeringen en tillväxt på 1,3 procent i år; nu tror man på ett BNP-fall på 4,2 procent. Samtidigt har det tillkommit ganska lite av finanspolitiska stimulanser. För det andra innebär de arbetsmarknadsreformer som på sikt kommer att höja sysselsättningen ett sämre skydd vid arbetslöshet. Det skärper kravet på stabiliseringspolitik för att motverka sådan arbetslöshet som beror på vikande efterfrågan och inte på att arbetsmarknaden fungerar dåligt. För det tredje var skattesänkningarna i budgetpropositionen inte främst utformade som konjunkturstimulanser utan mer för att förbättra ekonomins funktion på sikt.

Det finns också argument mot kraftigare stimulanser. Vi har fortfarande starka automatiska stabilisatorer i finanspolitiken. Bestående stora underskott minskar finanspolitikens långsiktiga hållbarhet. Det argumentet försvagas i och för sig av att åtgärder mot arbetslösheten nu minskar risken för permanent ökning och därmed en permanent försvagning av statsfinanserna. Ett starkare argument mot är att om konjunkturedgången blir långvarig kan stora stimulanser nu eventuellt minska utrymmet för stimulanser längre fram. Slutligen, om det uppstår oro för finanspolitikens hållbarhet kan hushållen börja spara mer och de långa räntorna stiga.

När vi har vägt dessa argument mot varandra har rådets majoritet kommit till slutsatsen att det finns utrymme för större tillfälliga stimulanser, kanske upp till 15 miljarder i år och 30 miljarder nästa år räknat som nivåhöjning i förhållande till regeringens förslag. Avgörande för oss är att de offentliga finanserna är starkare än i de flesta andra OECD-länder. Det gäller skuldsättningen men framför allt långsiktig finanspolitisk hållbarhet där Sverige står i särklass. Jag ska inte gå in tekniskt på hur man räknar, men Sverige har ett mycket bra läge där. Offentlig sektor har i dag en positiv finansiell nettoförmögenhet på ca 13 procent av BNP. Statsskuldräntorna är internationellt sett låga. Vi har politisk enighet om värdet av starka offentliga finanser. Vi menar att detta ger ett finanspolitiskt manöverutrymme som skulle kunna utnyttjas bättre.

Nu ska man förstås ta risken att staten kan få kostnader för bankstöd, till exempel på grund av en kollaps i Baltikum, på stort allvar. Men det är då fråga om engångskostnader som, enligt Finansdepartementets egna beräkningar, skulle påverka finanspolitikens långsiktiga uthållighet bara marginellt.

Eventuella ytterligare stimulanser bör vara riktade för att ha så stora multiplikatoreffekter som möjligt. Det mest uppenbara är högre statsbidrag till kommunerna, inklusive stöd för att rusta upp det kommunala bostadsbeståndet. En tillfällig skatterabatt för att ytterligare motverka inkomstfallet för pensionärer kan vara en klok åtgärd. En annan möjlighet är en skatterabatt till låginkomsttagare i allmänhet. Permanent höjda studiemedel kan vara en strukturellt viktig åtgärd som skulle kunna genomföras redan nu.

Så till ett par kommentarer om själva debatten. Våra förslag innebär att man håller emot uppgången i arbetslöshet lite mer och aningen större finansiella risker. Här kan man förstås göra olika bedömningar, men det är fråga om bedömningar på marginalen. Det bli ganska konstigt om man hävdar att ½ procent eller 1 procent av BNP i tillfällig stimulans är skillnaden mellan att ta ansvar och inte ta ansvar för de offentliga finanserna eller för den delen också skillnaden mellan arbetslöshetskris och inte arbetslöshetskris. Vi får stora underskott och hög arbetslöshet hur vi än gör.

Jag har också svårt för argumentet att kommunerna inte bör få mer stöd därför att de bör anpassa sig till krisen som alla andra. Poängen är att stöd till kommunerna är ett kostnadseffektivt sätt att motverka en andra våg av arbetslöshet i hela ekonomin.

Det är möjligt att utgiftstaket 2010 kommer i konflikt med konjunkturpolitiken. Nu kringgår regeringen taket genom att betala ut statsbidrag till kommunerna för 2010 redan i år. Vi tycker att det är ett olyckligt manipulerande. Det vore mer trovärdigt att införa en tydlig undantagsklausul som tillåter tillfälliga avvikelser från utgiftstaket i exceptionella situationer, till exempel efter ett BNP-fall.

Det kommunala balanskravet innebär att kommunerna drar ned på utgifterna när skatteunderlaget minskar, vilket förstärker konjunktursvängningarna. Det är ett dåligt system som borde ändras. Inte genom att balanskravet överges, för kommunerna är inte lämpade att bedriva stabiliseringspolitik, utan genom att man låter statsbidragen regelmässigt kompensera för stora svängningar i det samlade kommunala skatteunderlaget, vilket Stemu-utredningen föreslog för några år sedan.

En annan systemfråga gäller arbetslöshetsförsäkringen. Den lägre a-kassan kommer på sikt att minska arbetslösheten därför att drivkraften att söka arbete och till återhållsamma löneavtal ökar. Men det är effekter som uppkommer framför allt i normala konjunkturlägen. Det finns en akademisk diskussion om konjunkturberoende arbetslöshetsersättning – högre i lågkonjunktur än i högkonjunktur. Idén är att de arbetslösas sökbeteende spelar mindre roll när jobben är få, samtidigt som försäkringsbehovet då är större. Vi skulle vilja se ett sådant system i Sverige. Det är ingen teoretisk utopi, utan systemet finns redan i dag i USA och Kanada. Förslaget har uppfattats som kontroversiellt, vilket ofta är fallet när man kommer med nya idéer. Vi har velat peka på ett sätt att förbättra arbetslöshetsförsäkringen. Varierar man ersättningen över konjunkturen kan man på sikt nå en given sysselsättning med en i genomsnitt högre a-kassa än annars. Vi inser förstås komplikationerna. Det är svårare att sänka a-kassan i goda tider än att höja den i dåliga. Ett sådant system förutsätter därför en viss politisk samsyn. Man kan se förslaget som ett påpekande om att om det gick att få en sådan samsyn skulle man kunna utforma en mer ändamålsenlig försäkring. Den borde också enligt vår mening vara statlig och obligatorisk, av samma skäl som andra socialförsäkringar är det. Vi förstår att det förstås inte gör det lättare att få politisk enighet.

Nästa punkt gäller arbetsmarknadspolitiken. Regeringens ursprungliga strategi var att minska den kvardröjande arbetslösheten i en högkonjunktur. Nu blir problemet i stället att ta hand om ett stort inflöde i arbetslöshet. Vi tycker att regeringen gör helt rätt som ökar insatserna för korttidsarbetslösa. Det är också klokt att öka subventionerna för nystartsjobben.

Vi är samtidigt kritiska mot andra inslag. Vi tycker att man verkar ha en övertro på jobbsökaraktiviteter i en djup lågkonjunktur. Det kommer att bli svårt att finna meningsfulla aktiviteter i jobb- och utvecklingsgarantin. Det framgår av bilden att det redan tidigare var svårt att få till stånd praktik och arbetsträning på det sätt man ville. Det är mycket låga andelar. Den dominerande aktiviteten har i stället varit jobbsökaraktiviteter med coaching. Det kan knappast bli en särskilt aktiv åtgärd i nuläget.

Vi tycker att det är klokt med betydligt lägre volymer i arbetsmarknadsutbildningen än under 1990-talet. Volymen är nu så liten, bara ca 5 000 personer, att man med all sannolikhet och med forskningsstöd kan expandera åtgärderna utan att effektiviteten skulle hotas.

En svår fråga gäller stöd till utbildning i företagen. Sådant stöd kan bromsa strukturomvandlingen. Men även mycket livskraftiga företag drar nu ned av rena konjunkturskäl. Då vore det en idé att staten ger stöd för utbildning till företag där man har slutit avtal om kortare arbetstid och motsvarande löneminskning. Då har nämligen företagen själva visat att de tror sig behöva personalen i framtiden.

Låt mig gå över till det finanspolitiska ramverket och överskottsmålet där vi ser skäl till betydande förändringar. Ett problem är oklarheten om vad målet om överskott på 1 procent av BNP egentligen betyder. Regeringen använder fem olika indikatorer: ett historiskt genomsnitt, ett löpande genomsnitt, det strukturella årliga sparandet, ett historiskt och ett löpande genomsnitt för det strukturella sparandet. Det blir ganska rörigt och de olika indikatorerna kan avvika kraftigt från varandra. Vi menar att det finns ett behov av att förtydliga överskottsmålet. Det föregicks heller aldrig av någon klar diskussion om vad som är bästa sättet att möta det framtida utgiftstryck som följer av successivt stigande livslängd.

Överskottsmålet innebär att vi i förväg bygger upp tillgångar som vi ska ta av i framtiden. Det innebär också en överföring av välstånd till kommande generationer, som får en välfärdsvinst redan av det faktum att de kommer att leva längre än vi. Därför borde den mest naturliga anpassningen vara att vi arbetar längre om vi lever längre. Egentligen kan man inte bestämma ett saldomål för de offentliga finanserna utan att samtidigt ha ett mål för hur mycket vi ska arbeta i framtiden. Nu finns ingen tydlig koppling mellan dessa båda mål, utan tvärtom lever regeringens finanspolitiska och sysselsättningspolitiska ramverk sina liv vid sidan av varandra. Regeringen vill inte ha kvantitativa sysselsättningsmål, vilket är irrationellt

eftersom överskottsmålet förutsätter just sådana mål. Ett reviderat ramverk borde tydligare klargöra avvägningarna mellan livsarbets tid och sparande. Med längre livsarbets tid skulle kanske saldomålet kunna sänkas.

Det finns ett embryo till en sådan här analys i vårpropositionen som lite en passant rapporterar att en högre pensionsålder skulle göra finanspolitiken mer hållbar. Men det är inte något som ska noteras bara i förbigående, utan det borde vara själva grundbulten när man bestämmer saldomålet. En möjlighet vore att efter dansk modell koppla pensionsålder till medellivslängden så att pensionsåldern stiger automatiskt när livslängden ökar.

Låt mig avsluta med två kommentarer. Det är naturligt att intresset nu främst koncentreras på krispolitiken. De långsiktiga systemen är dock minst lika viktiga, särskilt i denna situation. Jag vill också påminna om att rådets uppdrag är att utvärdera regeringen politik och att det då är ganska naturligt att vi fokuserar på vad som kan förbättras. Vi utvärderar inte oppositionens politik. Vi bedömer inte om oppositionens politik sammantaget är bättre eller sämre än regeringens. Det är förstås ett ganska självklart påpekande, men jag tror ändå att det kan vara klokt att göra det.

Lena Westerlund, LO: Herr ordförande! Jag tackar för inbjudan. Det är en stor ära att få vara här i dag och kommentera Finanspolitiska rådets andra rapport och läget i landet. Finanspolitiska rådets existens och mandat diskuterades ganska intensivt, bland annat av min företrädare, innan det inrättades av regeringen. Jag tycker dock hittills att de rapporter som rådet har levererat ger ett värdefullt bidrag och viktiga underlag för en mer kvalificerad granskning av regeringens ekonomiska politik till gagn för oss utanför riksdag och regering och till gagn för riksdagen, hoppas jag.

Krisen skymmer de långsiktiga frågorna, men här ger rådet också vissa intressanta bidrag. Till exempel gäller det analysen om saldomålet och hur det eventuellt behöver justeras framöver, inte minst för att uppnå en större rättvisa mellan generationerna. Vi vet att målet kommer att behöva omprövas, kanske under nästa mandatperiod. Jag välkomnar tankarna om ett kvantifierat sysselsättningsmål och kopplingen mellan det.

Jag är positiv till rådets existens, men deras mandat bör inte utvidgas. Det är de folkvalda i kammaren som ska besluta. Rådet ska absolut inte ha någon beslutsmakt.

Sakfrågorna är många. Krisen är stor och bred och spänner över allt från finansiella frågor till kortsiktig stabiliseringspolitik. Rådet diskuterar också många frågor med bäring lite mer långsiktigt på arbetsmarknaden och dess institutioner.

Jag vill visa två bilder lite kort. Den ena visar sysselsättningsgraden från LO-ekonomernas senaste prognos som vi gjorde på valborgsmässöafton. Vi kallar prognosen för en sysselsättningskris av 90-talsmått. Varför gör vi det? Jo, för att sysselsättningsgraden med regeringens liggande politik kommer att vara lägre när vi går ur denna kris än när vi gick ur 90-talskrisen. Det är ett problem för individerna då sysselsättningsgraden

kommer att vara på knappt 70 procent 2011. Men det är också ett problem på lång sikt för de hållbara statsfinanserna. Att bekämpa detta sysselsättningsfall är inte bara en fråga om kortsiktig stabiliseringspolitik utan också en fråga om långsiktighet. Antalet arbetade timmar måste stiga och fler måste vara delaktiga i arbetsmarknaden.

Frågan om att antalet år i arbetslivet ska kunna öka, vilket rådet diskuterar i sin långsiktiga bild, har också en fördelnings- och klassmässig dimension. Att kunna öka antalet år i arbetslivet för tjänstemän är betydligt lättare än för arbetare och personer med fysiska arbeten. Där är det inte bara så enkelt att vi kan se det som en mekanisk uppräknings, utan vi måste också se förändringarna som krävs för att detta ska kunna komma till stånd för de breda löntagargrupperna.

Jag vill ta upp en fråga som inte diskuteras av rådet, vilket är en stor brist. Det är frågan om lönebildningen. Denna fråga var stor efter 90-talskrisen. Lönebildningen fungerar mycket väl i dag. Diagrammet visar de utgående lönerna i näringslivet, utifrån Medlingsinstitutets statistik. Jag tog med det för att poängtera den stabilitet som lönebildningen levererar i svensk ekonomi och har gjort de senaste tio åren. Vi vet att 90-talskrisen var en kostnadskris. Då hade vi mycket instabil löneökningstakt. Den varierade och var uppe på mycket höga nivåer. Om vi tittar på den konkurrensutsatta sektorns nominella löneökningstakt har den från 1997 varierat i ett ganska smalt spann, mellan 3 och 4 procent per år. Det har varit i linje med det som vi LO-ekonomer kallar ”i takt med Europa”. Det har varit i linje med Riksbankens inflationsmål, vilket har blivit ett viktigt ankare i lönebildningen. Svensk produktivitetökning har också följts i denna utveckling.

Vi menar att detta är något som ligger i botten och som vi måste ha med oss när vi talar jobbpolitik, vilket riksdagen tycker mycket om att göra. Det här är en samhällsekonomisk stabilitetsfaktor av mycket stor betydelse. Hur den fungerar påverkar möjligheten till en högre sysselsättning. Vi kan inte tala jobbpolitik utan att ha en tanke och en uppfattning om hur vi vill att lönebildningen ska fungera framgent.

Samordningen och den modell vi har i Sverige är central. Vi har en central samordning men förbundsvisa förhandlingar. Detta nämns av Finanspolitiska rådet, men man är ytlig när man bara pekar på att lönebildningen *kan* ha fungerat bra. Finanspolitiska rådet borde diskutera lönebildningen tydligare och foga sig mer till Konjunkturinstitutets lönebildningsrapport. Där konstaterade man i den rapport som kom i november 2008 att det system och den praktik vi har med lönenormering i en stor sektor har bidragit till en lägre jämviktsarbetslöshet. Den har påverkat möjligheten att ha en lägre arbetslöshet med kanske ½ procentenhet i Sverige. Det är mycket.

Vi har ingen kostnadskris. Lönebildningen har ingen roll i bekämpningen av krisen. Vi ser att det är en finansiell kris med kreditåtstramning på grund av stor oansvarighet i finans- och banksektorn, vilket är mycket anstötligt. Krisen möts delvis i lönebildningen ändå genom de extrema pro-

blem vi ser i industrin. Där sluts nu tillfälliga krisavtal. Vi står inför en avtalsrörelse 2010. Det är viktigt att lönebildningssynen blir tydligare. Jag tolkar det som att Finanspolitiska rådet och regeringen inte delar synen på att lönebildningen fungerar bra. Det är märkligt. Varför jag säger detta har bland annat med a-skattereformerna som föreslås att göra. Jag kommer tillbaka till det.

Jag har några korta kommentarer till rådets förslag. Jag delar rådets huvudsats. En av krisens absolut mest allvarliga effekter på sikt är en varaktig utslagning av arbetskraft, och det måste motverkas kraftfullt och mycket mer än vad regeringen gör. Vidare har vi starka statsfinanser, som professor Calmfors har visat med all önskvärd tydlighet. Vi ska avisera de insatser vi gör tidigt. Det tar rådet också upp på ett bra sätt. Det finns nämligen en förväntningseffekt bland hushåll och företag som är viktig. Görs det något stort och tydligt ska det aviseras tidigt. Nödlånen har hantlerats beklagligt inkompetent av regeringen. Rådet diskuterar dem. Det är viktigt att de görs om. Det hade kunnat motverka en del av varselvågen inom industrin; det är jag helt övertygad om.

Utgiftstaket är alltid spännande att få säga något om här i riksdagen. Här får riksdagen råd och råg i ryggen av Finanspolitiska rådet. Det är helt möjligt att bryta igenom. Trovärdighetsproblemet för statsfinanserna är inte av den karaktären att det skulle hindra. Jag har inget emot att man gör den typ av klausul som rådet föreslår. Man ska också minnas att budgetlagen faktiskt säger att man som regering kan välja om man vill använda utgiftstak eller inte. Det finns alltså en öppenhet i lagen redan nu, som jag förstår det. Rådet gör helt rätt avvägning. Man ska inte ställa de avsatta bankstöden och utlovade bankgarantierna på grund av eventuella stora problem i Baltikum mot de tillfälliga utgiftsökningarna för att motverka arbetslöshet.

De tillfälliga åtgärder som rådet föreslår är i stort bra. Jag instämmer till fullo i kritiken av den aktiva arbetsmarknadspolitikens inriktning.

Det kan bli väldigt mycket av låg kvalitet. Det är inga problem med inlåsnings effekter de kommande åren, så vi kan ha fler i arbetsmarknadsutbildningar. Vi, och regeringen, bör också fundera kring ett utbildningslyft utöver arbetsmarknadspolitikens utbildningar som kan komplettera dessa och göra det möjligt för fler att få en yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning på sikt.

Ersättningsnivån och a-kassan: I a-kasseförslagen från Finanspolitiska rådet finns det många olika stora frågor som döljer sig. Flera av dem är kopplade till lönebildningen. En konjunkturanpassad a-kassa, till att börja med, motiveras bland annat med den efterfrågeproblematik som vi har nu. Krisen är en efterfrågekris. Vi behöver möta detta.

Jag tycker att a-kassan har en funktion som är över tiden, och den utgör ett lägsta reservationslönegolv i vårt system, så de kollektivavtalade lägsta-lönerna bärs också upp av en a-kassenivå som ligger högt. Om vi har det

här golvet för lägstalönerna på en nivå som är bra får vi också en god strukturomvandling i svensk ekonomi och en möjlighet till en god produktivitet utveckling.

A-kassan tycker jag inte att man ska ha konjunktur Anpassad. Man bör göra en varaktig reform i a-kassan med sänkta avgifter, vilket är nummer ett i det läge vi nu befinner oss i med en halv miljon som har lämnat på grund av politikens åtgärder, inte på grund av andra saker. Man bör dessutom ha höjda tak och en ersättningsgrad som håller sig kvar på 80 procent. Det rekommenderar rådet i sin tillfälliga reform, noterar jag.

Vad gäller obligatorisk a-kassa har inte rådet några principiella invändningar mot denna, säger de. De är också positiva till arbetslöshetsavgiften, det vill säga den differentierade avgift som den här regeringen har infört mellan olika a-kassor. Den är införd för att påverka lönebildningen. Det är precis det som är den ekonomiska teorin bakom det. Det är dock så att institutionerna på svensk arbetsmarknad gör att det här inte kan få någon större påverkan på lönebildningen. De områden som kassorna har stämmer inte överens med avtalsområdena.

Detta har också Finanspolitiska rådet noterat. Deras förslag på lösning är att man kopplar loss kassorna från facket och gör en statlig obligatorisk försäkring, och då kan man anpassa arbetslöshetsavgiften exakt efter avtalsområdena.

Jag menar att det här skulle leda till att vi fick många olika negativa effekter in i vårt inflationsrobusta lönebildningssystem. Med en obligatorisk a-kassa frikopplad från facket skulle vi få en lägre organisationsgrad. Den höga organisationsgraden ger legitimitet till kollektivavtalssystemet, då det bärs upp av en mycket hög andel organiserade. Det är alltså en fråga om hur kollektivavtalssystemet ska fungera, om det ska vara legitimt och robust över tiden eller om vi ska ställas inför en situation där vi får mer lagstiftning på svensk arbetsmarknad som en följd.

Det jag saknar i rådets resonemang är hur man ser på att enskilda kollektiv ska prisa in arbetslöshetsstegringen i sina egna avtalsområden kontra de stora vinster som finns med en central samordning av lönebildningen, där riskerna med påverkan på arbetslöshetsnivån prisas in i normeringen på den centrala nivån. Jag saknar den fundamentala diskussionen i Finanspolitiska rådets rapport och kopplingen till de långtgående, som jag tolkar det, reformer i a-kassesystemet som rådet föreslår.

Ordföranden: Vi tackar Lena Westerlund för denna inledning.

Vi går över till Peter Fredriksson, som är generaldirektör i IFAU.

Peter Fredriksson, IFAU: Jag har tolkat mitt jobb här i dag som att jag står i forskarens roll, och därför kommer jag att försöka hålla mig till vad forskningen kan säga om det här. Min roll är att vara här som arbetsmarknadsforskare. Det säger någonting om vilka områden jag kommer att ta upp. Jag är till exempel ingen expert på kapitalmarknader.

Vad ska man då säga om rådets råd att öka på de finanspolitiska stimulanserna? Ja, min egen uppfattning är att det är väldigt svårt att ha en välgrundad och forskningsbaserad uppfattning om denna fråga.

Frågan är om det är bättre att spendera nu i förhoppningen att detta motverkar och förkortar konjunkturnedgången eller om det är bättre att spara på krutet så att det finns någonting att tillgripa om konjunkturnedgången är större än beräknat. Jag kan inte svara på denna fråga, och därför kommer jag helt enkelt att lämna den därhän.

Det jag kommer att försöka göra är att diskutera strukturella reformer med god konjunkturpolitisk profil.

Jag är, som sagt, här som arbetsmarknadsforskare, och min roll bjuder mig att kommentera arbetsmarknadspolitiken.

Rådet vill förändra inriktningen av arbetsmarknadspolitiken. Här står regeringen inför en svår utmaning. Målet är att förhindra en kraftig uppgång i långtidsarbetslösheten, och det kan man göra på två olika sätt. Dels kan man ge ytterligare stöd till de redan långtidsarbetslösa. Det har man gjort genom att fördubbla subventionen i nystartsjobb. Dels kan man angripa en annan marginal, och det är att motverka att inflödet av arbetslösa omvandlas i långtidsarbetslöshet.

När jag har blivit tillfrågad av journalister om satsningen i vårpropositionen har jag lite lakoniskt sagt så här: Satsningen är ingen egentlig satsning, utan den följer av redan fattade beslut och det faktum att arbetslösheten ökar. Å andra sidan kan man säga att det den nuvarande regeringen gör är att driva aktiv arbetsmarknadspolitik. Jag har svårt att komma till någon annan slutsats.

Det som har bekymrat mig lite grann är att det finns för lite resurser tillgängliga utanför garantierna. Väldigt mycket av resurserna är kopplat till garantierna. Den stora frågan är hur man ska hantera inflödet av arbetslösa.

Vad ska man då göra åt detta? Ja, man kan vara ganska säker på, även om vi i dag uppfattar det som en kraftig konjunkturnedgång, att krisen trots allt innehåller ett element av strukturomvandling. Har man konstaterat detta följer väl också att hjälp att söka jobb inte kan vara lösningen för alla, även om det är det för flertalet.

Sedan kan man utifrån 90-talskrisen konstatera att under den perioden var den aktiva programvolymen antagligen alldeles för omfattande. Jag skulle vilja påstå att det vi har lärt oss utifrån den erfarenheten är att programåtgärder bör vara väldigt tydligt riktade mot dem som är i behov av åtgärder.

Om det finns ett element av strukturomvandling i innevarande kris borde det också följa att man ska ha någonting att tillgripa för dem som är i behov av omskolning, att det ska finnas någonting utanför garantierna. För mig verkar det vara en ganska rimlig maxim att det är bättre att hjälpa individer med stor risk för långtidsarbetslöshet tidigt snarare än när de i själva verket blir långtidsarbetslösa.

Utifrån denna allmänna ståndpunkt tycker jag att det är en rimlig politik att arbetsmarknadsutbildningen ska finnas tillgänglig i större utsträckning än i dag för individer med ett tydligt behov av omskolning. Sedan kan man tillgripa sökhjälp för de individer som har relativt goda förutsättningar, och det kommer antagligen att vara huvudåtgärden även i den här krisen.

Jag skulle också vilja säga att jag har en lite mer positiv syn på praktik som medel i krisen. Praktik skulle jag tillgripa för individer som befinner sig däremellan; de som inte är i behov av omskolning, som inte klarar sig själva med sökhjälp, utan de däremellan. Där har jag, som sagt, en lite mer positiv syn än Finanspolitiska rådet.

Fördelen med praktik är att det ligger nära reguljär sysselsättning. Det är någonting som forskningen har visat är typiskt bra åtgärder som hjälper individen. Det kostar inte så mycket. Den invändning som rådet har, att det antagligen kommer att vara svårt att anordna den här typen av platser, kan man antagligen lösa genom att tillhandahålla en större ersättning till företag som tar sig an praktikanter.

A-kassan: A-kassan är en försäkring, och härav följer att den högsta och lägsta nivån i försäkringen borde indexeras till löneutvecklingen i ekonomin. Det är ett argument för indexering, och det behöver inte innebära att man ska höja den högsta och lägsta nivån. Men om man så vill i det här konjunkturläget finns det kanske goda argument för att återställa den högsta och lägsta nivån. Definitivt borde de indexeras till löneutvecklingen. Om man tittar på hur den högsta nivån har varierat över tid i förhållande till löneutvecklingen ser man att den varierar extremt mycket. Det är beslut som ni fattar här i riksdagen, om de ska höjas eller inte. Det är svårt att argumentera för att den lösningen är en god försäkringslösning.

Vill man då ha en obligatorisk a-kassa? Ja, principiellt tycker jag att det finns starka sakskäl för detta. Det är svårt att se varför vi ska ha en frivillig a-kassa när vi inte har en frivillig sjukförsäkring.

Problemet är att en obligatorisk a-kassa riskerar att hota någonting som jag uppfattar som en god egenskap på svensk arbetsmarknad, och det har att göra med kollektivavtalets roll. Vi har förlitat oss på kollektivavtal snarare än lagreglering som ett sätt att lösa problemen på den svenska arbetsmarknaden. För att kollektivavtalen ska ha legitimitet krävs det också att den fackliga anslutningsgraden är ganska hög, så att den ena avtalsslutande parten företräder en stor andel av de sysselsatta.

Utmaningen här är att konstruera en obligatorisk a-kassa som inte riskerar att minska den fackliga anslutningsgraden. Det är någonting som man ser om man tittar i data över länder. I länder där a-kassan är obligatorisk är det typiskt att den fackliga anslutningsgraden är lägre.

Eftersom facken har en särskild roll här har jag inget principiellt emot att man skulle kunna gynna de fackligt anslutna a-kassorna, vilket rådet vänder sig emot.

Vill vi ha en konjunkturberoende a-kassa? Jag tror inte att alla har uppfattat att en konjunkturberoende a-kassa innebär att ersättningen blir lite högre i en lågkonjunktur men också lite lägre i en högkonjunktur. Det sakargument som redovisas i rapporten tycker jag är fullt rimligt. Däremot tror jag att det finns stora problem med ett system där beslut om förändringar fattas diskretionärt. Det blir väldigt svårt att hantera ett sådant system, och det kommer att komma krav på att höja ersättningen när det ser lite sämre ut. Det kommer inga krav på att sänka ersättningen när det ser lite bättre ut. Därför behöver man något slags regelbaserat system, och hur det ska konstrueras står väl skrivet i stjärnorna. Jag tror att det kommer att vara svårt att konstruera ett system som går att förstå för dem som ska leva under systemet.

Rådet har också en diskussion som handlar om att åtgärda brister i system som förstärker krisen. Det är naturligtvis korrekt, för vi ska inte ha system som i sig förvärrar krisen. Målet måste vara att konstruera hållbara regler som kan gälla över konjunkturcykler. Ett första sådant system som rådet visar på är bromsen i pensionssystemet, som i sig är olyckligt konstruerad. Det tycker jag, men det tycker inte rådet. Rådet tycker att man borde höja pensionerna diskretionärt.

Min uppfattning är att balanskravet är olyckligt formulerat, eftersom det är baserat på vad värdet av aktiekapitalet är i dag, och det är en variabel som fluktuerar väldigt mycket. Vi har väldiga uppgångar, och vi har också kraftiga fall. Jag tycker att problemet är balansregeln som sådan. Den förändring man borde göra är att göra den mindre känslig för kortsiktiga fluktuationer, det vill säga någonting i samma anda som den kompromiss man nyligen kom överens om, snarare än diskretionära beslut.

Det kommunala balanskravet är också ett system som förstärker konjunkturen, och därför är min principiella hållning att man borde göra någonting åt det. Här vill rådet ha en regel där statsbidragen justeras för att motverka konjunkturvariationen. Även om jag håller med Lars Calmfors när han säger att kommunernas huvuduppgift inte är att föra stabiliseringspolitik har jag svårt att se hur den regeln ska konstrueras i praktiken. Jag tror också att den kan ge lite konstiga incitament i kommunerna. Min grundinställning här skulle vara att se över balanskravet.

Ett annat system som förstärker krisen är systemet för a-kasseavgifter. Här argumenterar rådet för att man behöver göra om detta eftersom den genomsnittliga avgiften ökar med total arbetslöshet, det vill säga att när det går illa höjs avgiften i genomsnitt. Om man nu vill ha differentiering vore det naturligtvis bättre att göra som rådet säger och koppla den till hur arbetslösheten i kassan varierar i förhållande till den totala arbetslösheten i riket.

Till sist den avgörande frågan, som är väldigt svår att svara på för mig som arbetsmarknadsekonom: Utgiftstaket. Det är ingen regel, och därför argumenterar rådet för att man ska kunna spräcka taket i exceptionella situationer. Det här är naturligtvis en genuint svår fråga. Det man kan säga

som observatör av politiken är att regeringen har investerat så mycket prestige i utgiftstaket att det kanske är att betrakta som en regel. Det ger dåliga signaler om man skulle spräcka det nu.

Samtidigt som jag har sagt detta måste det naturligtvis också finnas gränser för hur mycket man kan försvara det. Försvaret av kronan är väl ett exempel där vi ensidigt försökte följa en regel som inte var lagstadgad och där försvaret pågick för länge. Det finns naturligtvis gränser, men jag vet inte exakt vad svaret är.

Där tänkte jag lämna er i ett försök att sammanfatta vad forskningen har att säga om rådets rapport. Formen här leder till att man tar upp saker där man är kritisk mot rådets rapport. Precis som rådets roll är att vara kritisk mot regeringen är min roll här att vara kritisk mot rådet.

Ordföranden: Vi tackar Peter Fredriksson.

Jag överlämnar ordet till finansminister Anders Borg för att ge sin syn på Finanspolitiska rådets rapport.

Finansminister Anders Borg (m): Låt mig börja med att välkomna rådets rapport. Det är alldeles tydligt, med den diskussion vi har här i dag, att rådets arbete och rapporterna bidrar till att vi får en bredare och djupare debatt kring finanspolitiken. Det var grundskälet till att vi en gång instiftade rådet. Högre grad av öppenhet och mer av utvärdering ger på längre sikt en bättre finanspolitik.

Rådets roll och logiken bakom instiftandet var att politiker kan bli för kortsiktiga och kan ha en tendens att underskatta kostnaderna för offentliga utgifter och behovet av att föra en aktiv stabiliseringspolitik. Kortsiktiga politiker ska då motverkas av långsiktiga utvärderare, som fäster större vikt vid till exempel hållbarhet i offentliga finanser, uthållig tillväxt och varaktigt hög sysselsättning och på det sättet bidrar till att politikerna blir mer långsiktiga.

I det perspektivet kan man möjligtvis ställa frågan hur det kommer sig att vi nu har en diskussion där rådet är mer kortsiktigt expansionistiskt än vad vi som politiker är. Jag har reflekterat mycket över det – det är naturligtvis en svår fråga hur det kommer sig att det är på det sättet.

Till att börja med kan man konstatera att vi har precis samma bild när det gäller penningpolitiken. Det är väldigt vanligt att de som gör akademiska ekonomiska utvärderingar av penningpolitiken tenderar att finna att beslutsfattarna är för försiktiga och har en tendens att agera lite mindre än vad enkla regler skulle ge en antydning om. Jag tror att det beror på tre saker.

För det första är man som politiker och beslutsfattare väldigt präglad av den stora osäkerhet som råder, i det här fallet alldeles särskilt kring offentliga finanser. Vi har haft nedrevideringar på 50, 80 och 90 miljarder i praktiken vid varje tillfälle vi har fått en ny bedömning av läget i offentliga finanser. Det skapar en genuin osäkerhet.

För det andra är det ekonomiska läget mer exceptionellt än vad vi kanske någonsin har upplevt tidigare, och därigenom är vi i en sits där det är svårt att bedöma vad vi kan behöva göra runt hörnet. Framför allt gäller detta med kopplingar till längden på krisen men också de risker som finns kvarstående i det finansiella systemet.

För det tredje har det svenska politiska systemet en väldigt stark känsla av att det är mycket kostsamt att genomgå saneringar av offentliga finanser. De betydande förändringar av utgifter och skatter som vi tvingades göra under 1990-talet har lärt oss vikten av att vi ska klara långsiktig hållbarhet i de offentliga finanserna så att medborgarna kan känna en trygghet med att det grundläggande välfärdsåtagandet inte är konjunkturberoende. Då gäller det att vårda det. Därmed blir det vissa skillnader i hur man värderar situationen.

Samtidigt är det viktigt att understryka att vi har en relativt stor samsyn kring huvudinriktningen av politiken här.

Jag ska säga några saker där jag i princip delar rådets uppfattning, och sedan ska jag argumentera för varför jag tycker att osäkerheten är bekymmersam. Avslutningsvis ska jag säga några saker kring detta med a-kassa, arbetsmarknadspolitik och skatter, som rådet kommenterar.

De uppgifter som finanspolitiken har i detta läge är att kraftfullt agera så att vi återställer det finansiella systemets funktionssätt. Klarar vi inte av att göra det klarar vi inte heller av att hantera konjunkturfrågorna. Om kreditsystemet stängs ned och transmissionsmekanismen, kreditgivningssystemet, inte fungerar kommer efterfrågan att falla väldigt kraftigt.

Här skulle jag i grunden inte säga att jag gör någon avvikande bedömning från rådet – de har där inte någon kritik att rikta mot oss. Men jag skulle vilja trycka på några saker som jag tycker att det är viktigt att komma ihåg.

Erfarenheterna från den svenska bankkrisen på 1990-talet har varit vägledande för hur krisen hanterats i Sverige. Hanteringen skiljer sig åt från den modell som framför allt USA och Storbritannien använt, på framför allt tre områden.

För det första: Sverige har via olika typer av breda garantier för att garantera upplåningen försökt att återställa förtroendet mellan de olika aktörerna i kreditsystemet och för systemet som helhet. Syftet har varit att få motparterna i systemet att åter lita på varandra och därmed få marknaderna att börja fungera igen. Sverige valde att inte köpa upp så kallade dåliga tillgångar från bankerna som en alternativ väg i syfte att skapa förtroende för det finansiella systemet. Denna åtgärd riskerade nämligen att bli mycket kostsam för skattebetalarna.

För det andra: Sverige har värnat en klar, tydlig och öppen redovisning av problemen i systemet. Redovisningen bör inte användas för att dölja dåliga tillgångar. Risken med att försöka dölja problemen är att man inte kommer tillrätta med grundproblemet till att marknaderna inte fungerar, nämligen bristande förtroende bland aktörerna.

För det tredje: Staten kan behöva helt eller delvis överta problembanker för att återskapa förtroendet. Det bör ske genom att aktiekapitalet återställs genom statligt kapitaltillskott. Tillskottet ska ske genom röststarka preferensaktier som garanterar staten inflytande och betydande avkastning om problembanken återhämtar sig. Genom att staten tar över säkras stabiliteten samtidigt som skattebetalarnas intressen värnas. Sverige har inte några ideologiska problem kring detta av det slag som synes finnas i framför allt USA och Storbritannien.

Det här är de tre utgångspunkter som vi efter många dyrköpta erfarenheter drog slutsatsen att vi bör ha för hanteringen, och det är det som har gjort att vi i praktiken är det enda land bland industriländerna som har byggt en lagstadgad ordning för att kunna hantera detta på förhand, det vill säga innan vi fick krisen.

Det var också det som var utgångspunkten för oss att omedelbart bygga institutioner och lagstiftning, därför att annars hamnar detta i knät på Finansdepartementet att hantera. Det var den situationen som vi fick förra gången. Därför har det varit av stor vikt att få ordning på lagstiftningen och att skapa en klar myndighetsstruktur.

Åtgärderna är inte till för att skydda dem som investerat sina medel i riskfyllda verksamheter. De motiveras i stället av riskerna för kollaps i det finansiella systemet och ekonomin i stort. Ytterst handlar de om att slå vakt om löntagares och låntagares intressen samt att värna den för företagen och jobben så viktiga tillgången till krediter. För att undvika att de statliga åtgärderna ses som garanti mot förluster för dessa investerare, vilket skulle kunna leda till ett ökat risktagande i framtiden, har det också varit viktigt att åtgärderna utformas så att det främst är ägarna och andra som har skjutit till riskkapital i de finansiella instituten som bär eventuella förluster. Skattebetalarnas pengar ska värnas.

Strikta regler för bonusar och andra ersättningar till ledningen ska gälla för de aktörer som vill ta del av statliga åtgärder. Det är inte rimligt att man ska kunna berika sig tack vare uppoffringar från samhället i stort. Bonus- och ersättningssystem ska dessutom generellt vara utformade så att riskerna i verksamheten inte blir för höga och tvingar skattebetalarna att gå in för att hantera problembanker.

När det gäller regeringens andra uppgift, att mildra nedgången, är det viktigt att konstatera det som också rådet gör. I Sverige har vi betydande automatiska stabilisatorer. Vi har skattesystem och utgiftssystem, framför allt skattesystem, som är konstruerade så att vi får betydligt mindre skatteintäkter när konjunkturen försvagas, och det betyder att vi får en stabilisering.

När man gör de här olika jämförelserna om hur expansiva dessa automatiska stabilisatorer är tycks det genomgående vara så att oavsett om det är OECD, rådet eller någon annan som tittar på det ligger Sverige bland de länder som har störst automatiska stabilisatorer.

Den andra uppgiften är naturligtvis att föra en expansiv finanspolitik. Där har vi valt att vidta en lång rad olika expansiva åtgärder, dels det som lades i budgeten, dels därefter att prioritera ytterligare resurser till kommunerna. Jag ska argumentera för att vi alltså gör bedömningen att det förmodligen är det mest effektiva när det gäller att stabilisera efterfrågeläget.

Den ytterligare uppgiften är att förhindra att arbetslösheten biter sig fast. Här kan vi hoppas att de betydande strukturförändringar vi har haft under senare år spelar roll.

Vi har betydligt lägre marginalskatter och tröskeleffekter i dag än för 10–15 år sedan. Vi har en bättre ordning på förtidspension och sjukförsäkring som gör att risken för att människor går från kortsiktig arbetslöshet in i åtgärder och tillbaka till a-kassa för att sedan permanent fastna i olika transfereringssystem är mindre. De åtgärder som låg i budgeten har ytterligare förstärkt de tendenserna.

Vi har också gjort betydande satsningar på yrkesutbildning, inte minst inom ramen för lärlingssystem, kvalificerad yrkesutbildning och utbyggnaden av yrkesvux. Det tror jag också på lång sikt, och på kort sikt, är en bra åtgärd för att förhindra att arbetslösheten biter sig fast.

Därtill har vi lagt betydande resurser på att förstärka arbetsmarknadspolitiken. De garantier – jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för unga – som den här regeringen införde gör att vi får en starkare automatisk stabilisator därigenom, eftersom resurserna till arbetsmarknadspolitiken säkras enligt regelsystemet. Det var ju ett av skälen till att vi valde det systemet.

Om det nu råder enighet om en del gör vi olika bedömningar på en punkt. Det handlar naturligtvis om bedömningar på marginalen, men det är ändå rätt betydande skillnader.

Min uppfattning är att vi har en mycket betydande osäkerhet i offentliga finanser. I våra revideringar av prognoserna handlar det om mycket stora belopp. Jämfört med när vi gjorde bedömningen i BP hade vi i vårpropositionen tappat 50 miljarder för 2010. När vi gjorde en prognos i december som publicerades i januari var det ytterligare en försämring på 90 miljarder för 2010 och slutligen ytterligare en från januari till vårpropositionen på 80 miljarder.

Osäkerheten i prognosverksamheten är väldigt stor för närvarande. Vi har framför allt på kapital- och reavinstskattesidan men också när det gäller moms, arbetsgivaravgifter och inkomstskatter en betydande osäkerhet. Det är en mycket stor nedrevidering som har gjorts. Det finns inga grunder för att nu dra slutsatsen att den här risken är avförd. Det kan vara så att vi i nästa prognosrevidering ånyo har väsentligt sämre skatteintäkter än vad vi tidigare räknat med. Det ska vi återkomma till och bedöma i höst. Det gör vi grundligt utifrån att vi då har en bas för det. Att i dag dra slutsatser kring detta tycker jag är oförsiktigt.

Den andra frågeställningen är hur väl de offentliga finanserna mår långsiktigt. Strukturellt sparande är på ett sätt måttet på vad vi har för behov att justera finanspolitiken i åtstramande eller stimulerande riktning. Har vi överskott strukturellt på 1 procent gör det inte så mycket att vi får konjunkturella försvagningar, för utan att göra några skatthöjningar eller utgiftsminskningar kommer vi att återföra ekonomin till långsiktig balans.

Vår bedömning från regeringens sida och Finansdepartementets sida är att vi har relativt starka offentliga finanser strukturellt. Men det här är väldigt svårt att bedöma. EU-kommissionen gör bedömningen att vi har ett underskott på 2 procent strukturellt. Eftersom vi har ett mål om överskott på 1 procent skulle man därigenom kunna säga att det finns en indikation på att det skulle behövas en relativt kraftig finanspolitisk åtstramning för att säkra långsiktig hållbarhet.

Vad är problemet med de strukturella bedömningarna? Jo, det är att vi i dag inte kan svara på hur mycket produktionskapacitet som varaktigt har slagits ut. Vi kan i dag inte svara på hur mycket av arbetslösheten som kommer att bita sig fast. Det är, tycker jag, ett väldigt starkt skäl till att ta de goda siffror som vi har i strukturellt sparande med stor försiktighet och ha en beredskap för att det kan komma besvärliga överraskningar. Då bör vi också ha ett manöverutrymme som inte framtvingar en diskussion om stora och mer dramatiskt åtstramningar i finanspolitiken. Vi är därvidlag inne i en lite annan diskussion än man är i en del av våra grannländer, där de stora finanspolitiska stimulanspaketet och framför allt misslyckade åtgärder inom banksektorn har tenderat att göra att man redan nu får diskussioner om behov av skatthöjningar och åtstramningar. Den diskussionen har inte vi, den har vi inte därför att vi har varit försiktiga, och vi ska fortsatt vara försiktiga för att slippa den.

Man ska inte heller underskatta riskerna för att vi får fortsatta bekymmer i banksektorn. Vi har bland de största obalanserna i ett globalt perspektiv i vår närhet. Underskotten i bytesbalans i Baltikum har varit av exceptionell natur. Där är svenska banker tungt exponerade. Man kan se situationer där det kommer att finnas ett behov för det offentliga att göra insatser, och det måste vi kunna göra utan att för den skull skapa en långsiktig osäkerhet om vad vi har för hållbarhet i offentliga finanser.

Man kan vända på de här siffrorna lite fram och tillbaka som man vill. Lars Calmfors visar att vi har relativt hög grad av demografisk hållbarhet. Det är mitt tydliga perspektiv när jag talar med mina europeiska kolleger att Sverige, tack vare överskottsmalet och en ansvarsfull ekonomisk politik under lång tid, har hållbara offentliga finanser. Problemet är att praktiskt taget inga av de andra länderna har det. Det kan inte för mig vara ett argument att vi bör försätta oss i deras situation. Det bör vara ett argument för att vi fortsätter att vårda vår långsiktiga hållbarhet så att vi även vid nästa lågkonjunktur kan låta automatiska stabilisatorer verka. Vi vet inte vad som väntar runt hörnet, och vi ska inte försätta oss i sitsen att vi står utan resurser att möta detta.

Utgiftstaket kan man naturligtvis föra olika resonemang kring. Alldeles oavsett det tycker jag att rådet är lite oförsiktiga när de säger att det inte är förknippat med några stora kostnader att överge utgiftstaket. Innan jag blev finansminister var min uppfattning att överskottsmålet på något sätt måste vara kärnan därför att det är det som bestämmer vad vi har för långsiktig skuldutveckling och vad vi därmed har för möjligheter att agera. Som finansminister är det min bestämda övertygelse att just utgiftstaket och just den svenska konstruktionen – att det är nominellt, att det är satt flera år i förväg och att det är det som biter bäst i budgetförhandlingar – är det som blir styrande i finanspolitiken. Det är inte så att det här är en liten obetydlig biregel som vi möjligtvis kan flytta på därför att det för tillfället verkar lämpligt. Det är inte heller det rådet föreslår, utan de säger att vi ska överväga en sådan sak. Men kostnaden förknippad med att röra själva grundbulten i det finanspolitiska ramverket tror jag att man ska vara väl medveten om och oerhört försiktig med innan man börjar skruva på. Jag skulle säga att utgiftstaket är själva grundbulten i det som har gjort att vi har skapat ordning och reda i offentliga finanser i Sverige.

När det gäller rådets olika förslag ska jag kort kommentera två punkter. Jag är starkt tveksam till om så här många åtgärder kan vara temporära, och många av dem har jag väldigt svårt att se skulle kunna överleva som temporära under en valrörelse. Temporära skattesänkningar för pensionärer, temporär skatterabatt för låginkomsttagare, temporär höjning av arbetslöshetsersättning, allt detta är åtgärder som jag tror är väldigt svåra att ha temporära. De blir permanenta. Då har vi en permanent försvagning av offentliga finanser för handen.

Jag tror därför på argumenten att koncentrera sig på arbetsmarknadspolitik och kommuner. Jag är rätt övertygad om att på de områdena kan man faktiskt göra satsningarna temporärt. Vi har varit relativt framgångsrika med att skala ned arbetsmarknadspolitik i goda tider. Det talar för min del för att också framgent satsa på det.

Vi har gjort relativt noggranna kalkyler för att försöka bedöma vilka åtgärder som är effektiva. Där framstår alltså temporära statsbidrag till kommunerna som den kanske mest kostnadseffektiva åtgärden. Det är väsentligt större effekt på sysselsättning per krona på det än till exempel höjda studiemedel och pensionstillägg eller den allra minst effektiva åtgärden, att satsa brett på upprustning av hyreshus, särskilt om man skulle göra det inkom i kommunal regi.

Det här är så att säga kostnadslistan på menyn, och då är just det här att motverka neddragningar i kommunsektorn avgörande.

För att summera bilden av finanspolitiken: Vi har det kanske mest osäkra ekonomiska läge vi upplevt på några decennier. Det råder en mycket stor osäkerhet om offentliga finanser. Vi har igen fått uppleva att vi inte riktigt har bra modeller för att förstå hållbarheten i offentliga finanser, och det sker mycket kraftigare försvagningar än vad vi räknat med.

Vi har stor osäkerhet om vår långsiktiga produktionskapacitet, och det blir avgörande för vad rådet, och framför allt andra, i framtiden ska säga om behovet av att strama åt. Jag tror inte att vi ska försätta oss i sitsen där 80–90 miljarder i budgetförstärkande åtgärder är nödvändiga för att återkomma till strukturellt överskott i framtiden.

Därtill tror jag att det råder en väldigt stor osäkerhet om vad som är temporärt.

Slutgiltigt: Min slutsats naturligtvis mer som politiker än som ekonom är att det är enklare att stimulera ekonomin än att ta tillbaka stimulanterna. Kostnaderna för finanspolitisk omstrukturering, särskilt när det handlar om att skära ned i transfereringssystemen eller i välfärdens kärna, är både i politiskt och i samhällsekonomiskt perspektiv väldigt stora.

När det gäller arbetsmarknadspolitiken så låt mig till att börja med konstatera att här har vi relativt stor samsyn med rådet. Det vi säger i vårpropositionen är att vi behåller den grundläggande garantistrukturen som ger en prioritering av åtgärderna till dem som har störst behov. Men vi sitter och arbetar med hur vi ska kunna förskjuta tyngdpunkten till att mer arbeta med att förhindra att människor fastnar i långtidsarbetslöshet. Det kan naturligtvis handla om såväl sökinsatser som ytterligare åtgärder för att aktivera människor eller arbetsmarknadspolitisk utbildning.

Man ska dock komma ihåg att det vi har gjort är att avväga arbetsmarknadspolitiska utbildningsprogram kontra yrkesvuxprogram. Där har vår slutsats varit att vi hittills valt att prioritera yrkesvuxprogrammen. Ska man se en gräns mellan dem skulle man kunna tänka sig att arbetsmarknadspolitiken mer ska inriktas på utbildningar som är kortare, riktade till det lokala näringslivet som kompletterar kompetensen, medan mer varaktiga och längre utbildningsinsatser bör göras inom till exempel yrkesvux eller det reguljära utbildningssystemet. Men det är en fråga som vi för närvarande prövar och där vi ska återkomma i höstens budgetproposition.

När det gäller arbetslöshetsförsäkringen delar jag inte rådets bedömning. En blocköverskridande överenskommelse om en statlig obligatorisk arbetslöshetsförsäkring är enligt min bedömning helt orealistisk, och jag skulle också säga att det finns betydande risker med en sådan lösning. Det första man måste konstatera är att det är en relativt kostsam reform. I budgettermer blir det en av de mer betydande satsningar som rådet föreslår. Jag är övertygad om att om man hade de här pengarna vore det bättre att lägga dem på kommunsektorn än på att genomföra en allmän höjning av a-kassan.

Jag är också av uppfattningen att det är bättre att vi har det konjunkturberoende inslaget i de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna än i a-kassan. Därtill att höja och förlänga ersättningsnivån: Enligt vedertagna bedömningar och vår egen erfarenhet och forskning leder det till att man förlänger arbetslöshetsperioderna, man minskar utströmningen och man höjer den varaktiga arbetslösheten. Kan man argumentera för att det inte sker nu

om man gör det temporärt? Min bedömning är att det är väldigt svårt att övertyga någon som är arbetslös om att nu är det så god högkonjunktur att vi kan låta a-kassan sjunka.

Jag delar inte heller bedömningen att en statlig försäkring skulle kunna fungera riktigt väl med det lönebildningssystem vi har. Om man som Svenskt Näringsliv har uppfattningen att det är prioriterat att få ned den fackliga anslutningsgraden kan jag se argument för en sådan. Jag tror dock att breda fackliga organisationer med stort ansvarstagande är en bättre modell. När vi ser hur Sverige har hanterat den här nedgången jämfört med en del av våra europeiska grannländer är det i alla fall min bedömning att de svenska fackliga organisationerna har jobbat närmare med sina motparter och på ett bättre sätt försökt anpassa kostnadsstrukturen på ett bra sätt där man också tar hänsyn till de anställdas behov och rättigheter än man kanske gjort i en del andra länder.

Man kan naturligtvis diskutera en obligatorisk a-kassa, men det tycker jag att man ska göra utifrån utgångspunkten att vi vill bredda så att fler kan komma med, helst utan att för den skull undergräva grunderna för lönebildningen. Till det kommer att om man gör som utredningen föreslog och inför en avgift för alla som går in på arbetsmarknaden får man en tröskel-effekt som med stor sannolikhet leder till högre långsiktig arbetslöshet. Jag tror att den bedömning som rådet gjorde förra året – att en ersättningsnivå i a-kassan som är gradvis sjunkande över tiden och som också har en typ av borte parentes i jobb- och utvecklingsgarantin – är den rimligaste utformningen av a-kassan och bidrar till, inte minst om vi blickar framåt, att förhindra att arbetslösheten biter sig fast.

Låt mig kort säga något om skattepolitiken. Rådet gör en förnyad bedömning av jobbskatteavdrag, höjd skiktgräns, ROT-avdrag och bolagsskatt. Slutsatserna från rådets sida är alltjämt, och det är även i linje med de nu relativt omfattande bedömningar som vi har kunnat göra på Finansdepartementet och som också har publicerats, att jobbavdraget påverkar tröskeleffekten att vara på arbetsmarknaden och därtill gör det mer lönsamt att gå från halvtid till deltid. Här har vi ett viktigt skäl att tro att den svenska arbetsmarknaden kanske kan komma att fungera bättre än tidigare. Det är mer lönsamt att komma tillbaka och därtill att jobba mer.

Höjd skiktgräns är naturligtvis en reform som har bekymmersamma fördelningspolitiska konsekvenser även om det i huvudsak är vanliga tjänstemannagrupper som påverkas av det. Men det är också viktigt att vi får upp den genomsnittliga arbetstiden. Vi måste både få in fler på arbetsmarknaden och öka den genomsnittliga arbetstiden. Då är höjd skiktgräns förmodligen bland de mer effektiva åtgärderna.

Rådet argumenterar för att sänkta sociala avgifter inte är en optimal reform. Vi ska i och för sig komma ihåg att jämfört med flera av de åtgärder som rådet själva föreslår är sänkta socialavgifter mer effektiva, som

framgick av den analys jag tidigare redovisade här. Sänkta socialavgifter är en relativt effektiv åtgärd, särskilt jämfört med till exempel ombyggnadsstöd för hyreshusbostäder eller för den delen höjt studiemedel.

Men vi ska också komma ihåg kontexten. Vi lade fram två tunga förslag för att säkra skattebaser i budgeten. Det ena var räntesnurren och det andra var begränsningar av handelsbolagens möjligheter att utnyttja Pandoras ask. Där hade vi bestämt oss för att skattelättnaderna skulle ligga kvar. De pengarna skulle användas till skattelättnader för företagen, och vi valde att fördela dem jämnt mellan bolagsskatt och arbetsgivaravgifter. Det tror jag var i grunden åtgärder som gjorde att uppstramningarna fick en större legitimitet hos företagssektorn. Det hade inte varit möjligt att till exempel göra de här uppstramningarna och sedan sänka skatten på något annat område och få samma legitimitet för fortsatt uppstramningsarbete.

Vad är våra uppgifter lite framåt? Det första är att fortsätta att milda effekterna av konjunkturedgången. Vi är fortfarande i år och nästa år och året därpå i en fas då arbetslösheten kommer att öka. Det bör mötas med en expansiv ekonomisk politik. Till det kommer en växelkurs som bidrar till att stabilisera samt alla åtgärder för att få det finansiella systemet att fungera, så att företag och hushåll kan konsumera och investera. Vi måste också skapa förutsättningar för fler jobb när konjunkturen vänder uppåt. Vid förra lågkonjunkturen upplevde vi en lång period där företagens vilja att skapa anställningar och anställa var återhållen. Det är ett perspektiv som vi så småningom måste fästa större vikt vid.

På lång sikt tror jag att den helt avgörande faktorn är att vi kan förhindra att vi får en konjunkturrell arbetslöshet som övergår i en strukturell arbetslöshet. Då handlar det i ett längre perspektiv om att fortsätta att vidta åtgärder som förbättrar arbetsmarknadens funktionssätt och som gör att fler deltar på arbetsmarknaden.

Ordföranden: Vi tackar finansminister Anders Borg för inledningen.

Ordföranden: Då återupptar vi den öppna utfrågningen med anledning av Finanspolitiska rådets rapport. Vi har nu kommit till den andra delen.

Lars Elinderson (m): Också jag vill tacka för den fantastiskt omfattande rapporten. Jag håller med om att den har blivit både lång och innehållsrik. Vi får kanske ägna en del av semestern också åt att sätta oss in i de frågor som ni tar upp.

Jag har två frågor till Lars Calmfors. Den ena frågan är kopplad till den bedömning ni gör av tidsutdräkten av krisen. När det gäller de åtgärder ni föreslår går ni ganska djupt in i detalj på syftet och effekterna. Men när det gäller frågan om hur ni bedömer tidsutdräkten av krisen avfärdar ni den bara. Varför har ni inte fördjupat er och därmed gett oss mer kunskaper om varför ni bedömer att det här blir en mer kortvarig kris? Jag hade tänkt ställa samma fråga till finansministern, men han har väl i sin genomgång nästan svarat på varför han är mer orolig än vad Lars Calmfors och rådet är. Men jag skulle gärna vilja ha svar från rådet.

Den andra frågan gäller tidsaspekten för de åtgärder ni föreslår. Om ni nu har uppfattningen att krisen inte kommer att bli alltför långt utdragen – hur bedömer ni då tidsaspekten för genomförande av förslagen? Vilken tidsaspekt har ni? Som jag bedömer det kommer de flesta av åtgärderna att kunna få genomslag först 2011. Det finns också ett glapp i tidsaxeln i den frågan.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Det råder en fundamental osäkerhet om hur lång krisen kan bli. Det finns väl egentligen inte någon som har en välgrundad uppfattning om det. Utgångspunkten för oss har helt enkelt varit att regeringen lade fram en ganska expansiv budget, delvis motiverad av att man ville komma ned närmare överskottsmålet i höstas. Sedan har det skett en dramatisk försämring av konjunkturutsikterna och naturligtvis också av de offentliga finanserna. Man har då i första hand prioriterat att man ska ha mycket stor säkerhet när det gäller de offentliga finanserna framöver, men man har modifierat graden av stimulanser mycket lite.

Med de avvägningar som man gjorde i budgetpropositionen tycker vi att det hade varit mer naturligt att man hade lagt lite mer på stimulansåtgärder nu. Vi skulle ha velat se att åtgärderna hade gett effekt betydligt tidigare, det vill säga att det redan nu skulle ha gjorts mer för 2009. Vi tror att det är mer effektivt att försöka mota avskedanden än att senare kunna gå in och stimulera när det i stället kanske är fråga om att få till stånd nyanställningar, vilket vi tror är betydligt svårare.

Det här är bedömningar; ingen vet vilket som är rätt eller fel. Vi har gjort vår bedömning. I vår instruktion står att vi ska ta hänsyn både till långsiktig uthållighet och till konjunkturläget.

Thomas Östros (s): Ordförande! Låt mig tacka både Finanspolitiska rådet för en mycket intressant rapport och dem som i dag har talat för intressanta föredragningar.

Den centrala frågan är precis den som också finansministern pekade på: Hur mycket av arbetslösheten kommer att bita sig fast? Det kommer att ha stor inverkan på offentliga finanser framöver. I vårpropositionen gör regeringen bedömningen att en av tre som blir arbetslösa riskerar att aldrig komma tillbaka till arbetsmarknaden. Konjunkturinstitutet gör en likartad bedömning och visar att jämviktsarbetslösheten, det vill säga den arbetslöshet vi kan nå i bästa fall, inte har sjunkit under de första högkonjunkturåren. Och nu verkar den öka rejält under de kommande åren. Det här får effekter inte bara på permanent utslagning på arbetsmarknaden utan också på offentliga finanser.

Min första fråga är: Hur stor blir den effekten på offentliga finanser? Har Finanspolitiska rådet tittat på detta? Jag vill också veta hur regeringen bedömer effekterna av att det blir minskade skattebetalningar när man inte längre arbetar och ökade offentliga utgifter på grund av att bidrag och försäkringar får ökade utgifter.

Den andra frågan gäller ett centralt område för Finanspolitiska rådet, nämligen den försäkringslöshet som nu har brett ut sig. Efter regeringens höjningar av a-kasseavgiften har 500 000 personer lämnat arbetslöshetsförsäkringen. Vi har samtidigt tiotusentals som beräknas trängas ut från sjukförsäkringen de kommande åren.

Det finns två vägar att hantera denna katastrof på arbetslöshetsförsäkringens område. Den ena är obligatorisk a-kassa. Där pekar både Lena Westerlund och Peter Fredriksson på att det kan få mycket negativa effekter på lönebildningen eftersom det minskar den fackliga anslutningsgraden. Den andra är en kraftig sänkning av avgifterna för att se till att människor kommer med i arbetslöshetsförsäkringen igen. Nu höjs avgifterna i stället därför att arbetslösheten ökar.

Regeringens svar verkar vara att man inte ska göra någonting på det här området. Jag vill höra Lars Calmfors bedömning av riskerna med detta, men också regeringens svar på varför man inte gör någonting när vi nu har ett läge som blir den sämsta av alla världar.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Vi har inte gjort någon egen beräkning av risken för att ökad arbetslöshet nu leder till permanent högre arbetslöshet och hur det slår på de offentliga finanserna. Det finns i och för sig uthållighetsberäkningar i vårpropositionen som vi uppfattar som ganska rimliga. Slutsatsen är naturligtvis att det är här de stora offentligfinansierade riskerna finns för finanspolitikens uthållighet.

I vårpropositionen skriver man helt riktigt att det i det långa loppet inte spelar så stor roll om vi under några få år får stora underskott. Det stora problemet är naturligtvis, som Thomas Östros säger, och som även Anders Borg säger i vårpropositionen, om folk varaktigt slås ut. Då blir det en varaktig effekt på de offentliga finanserna. Vi ser lite stimulansåtgärder nu som något av en investering som kan hjälpa till att förhindra det.

Det är ett mycket stort problem att så många har lämnat a-kassan. Vi skrev om det förra året och var mycket kritiska mot det sätt som finansieringsreformerna hade genomförts på. Vi är fortsatt mycket kritiska till det. Det finns olika sätt att hantera det på. Vi tycker att de principiella argumenten för att ha en obligatorisk statlig arbetslöshetsförsäkring är lika starka som för övriga socialförsäkringar. Det skulle vara ett sätt att lösa det här på.

Vi ser det inte som att ett väsentligt mål för arbetslöshetsförsäkringen ska vara att bidra till en hög facklig organisationsgrad. Det tycker vi är val som ska göras av enskilda individer på andra grunder. Det ska inte vara en utgångspunkt för just konstruktionen av arbetslöshetsförsäkringen.

Det finns även andra sätt att hantera det här på. Ett sätt är att sänka arbetslöshetsavgiften. Det har regeringen gjort ett försök med, och avsikten var att det skulle leda till att medlemsavgifterna sjönk. Nu blir det inte så därför att arbetslösheten stiger. Man kan säga att detta på sätt och vis är ett systemproblem; det man har velat är att få en koppling mellan arbetslösheten i enskilda kassor och medlemsavgifterna. Det är vi positiva till.

Men nu får man dessutom som effekt att avgifterna åker upp när det allmänna konjunkurläget försämras. Tyvärr åker de upp på ett sådant sätt att många a-kassor kommer att slå i taket, och då förlorar man den differentiering som var den ursprungliga avsikten. Från flera utgångspunkter är detta inte bra.

Vi skriver lite grann om detta; om man ska ha en differentiering vill vi hellre ha den utifrån relativ arbetslöshet, men inte så att hela avgiften åker upp i en lågkonjunktur. Det blir i själva verket en automatisk destabilisator. Här finns alltså en hel del att tänka på.

Finansminister Anders Borg (m): Herr ordförande! Thomas Östros ställer en helt avgörande och central fråga när han reser frågeställningen om hur mycket vi får tillbaka av den produktionskapacitet vi nu tappar under krisen. Och hur många av dem som nu lämnar arbetsmarknaden är temporärt arbetslösa?

Vi kan påverka detta på kort sikt genom att förstärka efterfrågan med kommunsatsningar och ökade insatser på arbetsmarknadspolitiken. Men här råder också en genuin och svår osäkerhet. Om vi tittar tillbaka 20 år skulle man nog kunna säga att vi har en hög grad av persistens i arbetslösheten. Den biter sig fast på en hög nivå. Nu har det skett stora strukturella förändringar under senare år. Vi har haft förändringar i kompensation för egenavgift och jobbavdrag som gör att marginaleffekterna i genomsnitt har gått ned från 46 till 36 procent under de senaste tio åren. Vi har också förändringar av a-kassan med tydligare kontroll av att man faktiskt söker arbete. Vi har också en bättre struktur, enligt min uppfattning, när det gäller att vi har en gradvis avtrappning. Vi har också förändrat sjukförsäkrings-systemet.

Allt det här är skäl som talar för att persistensen bör vara lägre. Persistens beror ju på arbetsmarknadens funktionssätt och hur många som vill delta på arbetsmarknaden. Den historiska erfarenheten är att länderna får relativt likartade arbetslöshetschocker. Det är lite av det vi ser också den här gången. När vi jämför de europeiska länderna ser vi att arbetslösheten ökar i praktiskt taget alla länder med någonstans runt 3–4 procent när man tittar på prognoserna.

Alla ekonomier tycks alltså ha det här. Sedan är frågan hur snabbt man lyckas återföra arbetsmarknaden till en bättre jämvikt. Mycket har talat för att svensk ekonomi där har haft försteg. Vi har en bra fungerande lönebildning. Vi har satsat mycket på aktiv arbetsmarknadspolitik, och det har också nu skett strukturella förändringar. Svaret på Thomas Östros fråga är av avgörande betydelse, och det finns inte ett entydigt svar ännu.

Utifrån det europeiska perspektivet skulle jag ändå vilja lyfta fram ett par saker som skiljer oss åt. När jag träffar mina europeiska kolleger – vi ses ju var fjärde vecka i Ekofin – märker jag att det hos dem finns en mycket mer påtaglig oro än vad vi har här för att man ska behöva göra en relativt kraftig finanspolitisk åtstramning redan under 2010 eller 2011 därför att man håller på att tappa greppet över offentliga finanser. Det finns

en högst påtaglig oro för att den långsiktiga hållbarheten inte är på plats. Jag skulle nog vilja säga att den breda majoriteten av europeiska länder, och allra mest tydligt kanske detta är i USA, inte har långsiktigt hållbara offentliga finanser. Därför blir persistensdiskussionen i det sammanhanget ännu mer avgörande. Vi går in i problemen med en högre skuldnivå och en högre arbetslöshetsnivå. Där står Sverige lite bättre rustat, delvis för att vi har varit väldigt försiktiga i början av krisen. Det tror jag i grunden är klokt.

När det gäller den obligatoriska a-kassan kan jag inte dela Thomas Östros beskrivning av svensk arbetslöshetsförsäkring som den sämsta av alla världar. Det är inte så att Sverige har världens sämsta arbetslöshetsförsäkring med den lägsta täckningsgraden, den lägsta ersättningsperioden och den kortaste möjligheten för omställning. Vi har i relativa termer en bra, fungerande försäkring.

Samtidigt kan jag säga att jag inte heller riktigt delar Lars Calmfors utgångspunkt. Modeller om hur arbetsmarknaden fungerar bygger på att alla väljer och att detta är en normal marknad. De har sina brister. Man måste i en sådan här diskussion ta sin utgångspunkt också i historia och i institutioner. Vår historia är att vi har en kollektivavtalsbaserad arbetsmarknad där vi under framför allt de senaste 10–15 åren har haft en bra samverkan mellan parterna och ett väl fungerande lönebildningssystem.

Givet de enorma problem Sverige har haft om vi blickar lite tillbaka skulle jag vara försiktig med att föreslå stora institutionella förändringar vad gäller a-kassorna om de skulle leda till att vi undergräver kollektivavtalsmodellen. Jag skulle vara försiktig med det därför att vi då kommer att få andra pyseffekter i ett sådant system.

Thomas Östros (s): Herr ordförande! Min fråga gällde inte om Sverige har en a-kassa som är sämst i världen. Frågan gäller de två alternativ som nu förespråkas från expertisen.

Det första är kraftigt sänkta avgifter till arbetslöshetsförsäkringen, det vill säga att erkänna att det var ett stort misstag man gjorde från regeringens sida, och återgå till mycket låga avgifter för att på det sättet få tillbaka människor i a-kassa. Nu höjs avgifterna, tvärt emot den rekommendationen.

Det andra alternativet är en obligatorisk a-kassa med, som jag tror, mycket negativa effekter för arbetsmarknaden och risk för att vi inte kan ha en låg inflation stödd från arbetsmarknaden.

Då väljer finansministern att säga: Jag gör ingenting. Det här är mycket tydliga rekommendationer. Varför är svaret från regeringen att man nöjer sig med att människor nu blir socialbidragsberoende på ett sätt vi inte har sett på årtal och där hälften av de arbetslösa inte har fullgod a-kasseersättning?

Finansminister Anders Borg (m): Thomas Östros får ursäkta om jag missförstod honom. Vi har inte världens sämsta a-kassa. Men när det gäller avvägningen mellan avgifter och obligatorisk a-kassa är min uppfattning – och i detta ligger också att regeringen har sänkt avgifterna – att vi säkert har anledning att se över detta.

Nu har vi en försvagning av offentliga finanser på över 200 miljarder sedan vi gjorde bedömningen i höstas. Det är klart att alla olika förslag i budgeten måste värderas mot det. Innan vi är säkra på att vi inte får ytterligare försämringar tycker jag att man ska vara väldigt försiktig på alla områden med att skapa intrycket av att vi har möjligheter att gå vidare med åtgärder. Då riskerar man att hamna i den sits där många av våra europeiska grannländer sitter; man sitter och diskuterar hur stora åtstramningar som är nödvändiga.

När det gäller Thomas Östros frågeställning tror jag mer på att gradvis justera avgifterna än att införa en statlig a-kassa. Däremot tror jag att man kan hitta vägar för att göra a-kassan bredare och obligatorisk utan att för den sakens skull göra den statlig. Om det är möjligt tror jag att man därigenom kan bevara det bästa av de båda världarna, det vill säga en relativt stark grund för kollektivavtalsmodellen och en bredare arbetslöshetsförsäkring. Sedan kan man naturligtvis i den överväga avgifterna, men det måste tas utifrån vad vi har för budgetutrymme.

Roger Tiefensee (c): Också jag vill tacka Lars Calmfors och Finanspolitiska rådet för en mycket intressant och läsvärd rapport och övriga inledare för intressanta kommentarer.

Som jag ser det blir kärnfrågan: Kan tillfälliga stimulanser eller tillfälliga åtgärder vara tillfälliga? För mig blir detta kärnfrågan både när jag läser rådets rapport och när jag hör kommentarer. Vi har tidigare hört Konjunkturinstitutet som förordar stimulanser nu, men med en tydlig exit från de stimulanserna. Det är ju alltid lättare att säga tillfälligt än att göra det. Av det jag ser av rådets förslag är det egentligen tillfälligt höjda statsbidrag och arbetsmarknadspolitiska åtgärder som har ett slags politisk logik som gör att de funkar som tillfälliga.

Den fråga jag skulle vilja ställa till Lars Calmfors är: Går det att jämföra det ni föreslår av temporära åtgärder med effektiviteten i om åtgärderna blir permanenta och sedan följs av skattehöjningar och nödvändiga besparingar för att behålla trovärdigheten i offentliga finanser?

Jag skulle också vilja rikta en fråga särskilt till Lena Westerlund: Hur ser LO på Finanspolitiska rådets förslag om tillfällig höjning av a-kassan? Det kändes som om Lena rundade den frågan och konstaterade att förslaget fanns, men inte att det skulle vara just tillfälligt.

Som tidigare ordförande för Studiesociala kommittén delar jag givetvis Finanspolitiska rådets förslag om att en höjning av studiemedlet är önskvärd. Syftet är att studenterna ska kunna fokusera på studier. På det sättet kan de också bli klara fortare. Däremot förstår jag inte riktigt resonemanget om sänkt fribelopp. Jag tror inte att det skulle leda till snabbare

studier, utan till ökad ekonomisk stress. Det viktiga är egentligen upplägget av studierna. I dag är tyvärr inte heltidsstudier en heltidssysselsättning – detta mer sagt som ett medskick.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Det är helt riktigt att det inte vore bra om tillfälliga stimulanser blev permanenta. Det är alltid en risk. Vi har tyckt att det är rimligt att tala om hur man borde göra. I ett sådant här läge tycker jag att det finns ett starkt argument för att tillfälligt stimulera lite mer. Det finns inga garantier. Jag föreställer mig att det man får göra är att försöka bygga in det hela i de beslut som man fattar. I USA har man gjort engångsutbetalningar av extra bidrag eller skatterabatter. Det har varit ett sätt att åstadkomma det på.

Självfallet finns det inga garantier. Vi kan bara säga att om man ska göra stimulanser är det viktigt att de inte görs permanenta. Det tror jag att vi är överens om. Men ingen kan naturligtvis utfärda garantier.

Hur ska man hantera studiemedlen? Där har vi ett resonemang om ökad livsarbetstid, som vi tror är en bra metod för att hantera de demografiska problemen framöver. Man tänker i första hand på att höja utträdesåldern från arbetsmarknaden. Men lika viktigt – och det tror jag att vi är överens om – är att också sänka inträdesåldern, som särskilt för högskolestuderande är hög i Sverige. Man påbörjar studierna sent.

Det är ett problem att studenter kanske jobbar för mycket. Vi är oroliga för att resultatet av Studiesociala utredningen i slutändan kommer att bli att man väljer den enkla vägen, som inte kostar statskassan någonting utan som tvärtom ger en kortsiktig intäkt, nämligen att höja fribeloppet, vilket ger lite mer skatteintäkter. Man gör då ingenting åt studiemedlen nu. Vi menar att det är fel väg att gå. Vi tycker snarast att man borde gå i motsatt väg. Vi har spetsat till det lite och sagt: Höj studiemedlen! Och ska man göra någonting med fribeloppet ska det snarast gå åt andra hållet.

Dessutom vill vi åldersrelatera studiemedlen så att man gör dem lite mer generösa för yngre studenter än för äldre för att komma åt problemet med att svenska studenter är de äldsta i OECD-området, förutom i Danmark och Island, när de påbörjar sina studier.

Lena Westerlund, LO: Tack för frågan! Nej, jag försökte inte alls runda det här med en tillfällig arbetslöshetsersättningsförändring. Jag tyckte att jag var tydlig.

Men som LO:s chefsekonom tycker jag att det finns ett stort värde med en varaktig a-kassereform med olika komponenter. En av dem är att få ett återflöde in i arbetslöshetsförsäkringen. Den underförsäkring som finns i dag är inte bara ett problem för individerna utan också ett samhällsekonomiskt och stabiliseringspolitiskt problem, vilket rådet ju också pekar på. Det undanhåller efterfrågan. Vi ser också tydligare än vad vi trodde att det slår in i kommunernas finanser. Socialbidragsökningen kommer alltså väldigt snabbt.

I ytterligare andra led tror jag att socialbidragsberoendet och underförsäkringen också kan leda till effekter på fastighetsmarknaden. Det är ju inte så att man kan gå från att inte ha a-kassa direkt in i socialbidrag, utan man måste avyttra tillgångar. Vi kan också få en press nedåt vad gäller fritidsfastigheter och annat.

Den tillfälliga höjning som föreslås skulle bara hantera efterfrågedelen och den stabiliseringspolitiska delen. Men a-kassan har också en annan funktion. Ett värde med att ha en försäkring är ju att veta att jag har försäkringen, och inte att jag behöver använda den. Det är ingen som tecknar en villaförsäkring för att villan ska brinna ned, utan man tecknar försäkringen för att ha den. Det är ett värde i sig att ha den och att veta vad det är som är försäkrat. Detta talar för att man ska ha ett tak som också är löneindexerat och varaktigt. Då vet man vad man köper för tjänst – om vi ska ta det från den individuella sidan.

Som jag sade tidigare tänker vi ekonomer i termer av reservationslöner, det vill säga att det finns en lön någonstans som är det yttersta som du kan falla ned till. I det svenska fallet är a-kasseersättningen reservationslönen nummer ett. Den ligger som ett golv under de kollektivavtalade lägstatlönerna. Om man sänker a-kassetaket och justerar det konjunkturrellt kommer det också att justera den lägsta lönenivån konjunkturrellt. Vi menar att det är helt felaktigt. Vi ska ha en hög reservationslön. Det ger också en god produktivitetsutveckling och god strukturuomvandling i svensk ekonomi. A-kassan är ingenting som bör justeras konjunkturrellt.

Självfallet är jag som ekonom medveten om att en hög ersättningsnivå måste motverkas av andra saker för att inte leda till att människor fastnar i långtidsarbetslöshet av skälet att vi har en generös ersättningsnivå. En generös ersättningsnivå måste följas och kopplas samman med vissa olika rekvisit. Ett av dem är krav och kontroll och att upprätthålla arbetssökandet. Det kan man göra på olika sätt. Det är inte bara krav på individen att flytta från dag noll, vilket jag tycker är ett lite ogrundat krav. Det är också att faktiskt vara i program och att det finns kompetenshöjande program. Den typ av kontroll som kan göras genom program ska finnas, och programmen ska innebära både erbjudande och kontroll.

Det finns alltså stora möjligheter att motverka de potentiellt negativa effekter som kan finnas av hög ersättningsnivå. Jag menar att den svenska arbetslöshetsförsäkringen ska vara utformad så. Det finns också en fördelningpolitisk aspekt på det hela: Att ha en a-kassa på en god och hög nivå motverkar ökade inkomstklyftor och fattigdom i samhället.

Finansminister Anders Borg (m): Skälet till att vi har ett finanspolitiskt råd – jag kan inte låta bli att göra den kommentaren apropå det Lars Calmfors säger om temporära åtgärder – är att man utifrån forskning om politisk ekonomi funnit att vi i industriländerna har haft en tendens till varaktigt högre skuldsättning och högre offentliga utgifter på lång sikt. Kortsiktiga politiker tenderar att underskatta kostnaderna för reformprogram och överskatta effekterna, särskilt när man beaktar de stora kostnader

som skatter ofta har i termer av snedvridningar. Man säger att det brukar vara politiskt populärt med utgiftsprogram därför att man koncentrerar fördelarna till en liten grupp och sprider kostnaderna till bredare lager, särskilt om man sedan kan upphäva kopplingen mellan skatter och utgifter genom att skuldfinansiera sina åtgärder. Då får man den här tendensen.

Den insikten har gjort att man alltmer har gått mot att försöka stärka ramverken för finanspolitiken. En del av det har varit utgiftstaket. En annan del har varit rådet. På det sättet blir det nästan lite ironiskt att rådet föreslår en lång rad temporära åtgärder som vi som politiker värjer oss mot därför att vi inte tror att de blir temporära samtidigt som man argumenterar för att kärnan, grundbulten i ramverket, inte är av riktigt så stor betydelse, utgiftstaket. Jag tycker att det finns en nästan lite ironisk aspekt på detta att rådet lägger fram så många olika förslag på konstruktioner som man har väldigt svårt att se verkligen skulle kunna bli temporära eller fungera i praktiken. Utifrån ett mer robust perspektiv, samma perspektiv som gör att vi har rådet, skulle man nog avvisa rådets råd.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Det är klart att skulle man göra tillfälliga åtgärder permanenta lovar jag att rådet i allra högsta grad kommer att kritisera det.

Jag har två kommentarer. En gäller det som Anders Borg just sade. Jag har varit med så pass länge att jag en gång är skolad i en nästan extrem keynesianism. Sedan fungerade inte det. Det fungerade inte under 70- och 80-talet. Det fanns andra problem. Man behövde göra strukturreformer. Jag har i hög grad argumenterat för det och för normpolitik.

Det som man slås av när man har hållit på med det här länge är hur pendeln tenderar att hela tiden svänga för mycket. Man var så framgångsrik med keynesiansk politik på 50- och 60-talet så att man blev överambitiös. Det var ett stort besvär att komma ifrån det. Sedan har pendeln svängt åt motsatt håll med normpolitiken. Den svängde lite för långt när vi höll fast vid den fasta växelkursen.

Jag tycker att det är lite samma sak nu. Meningen med ett finanspolitiskt ramverk, överskottsmål och olika institutioner har just varit att man ska öka handlingsfriheten i politiken i sådana här lägen, precis som har skett med centralbankerna. Sedan de blev självständiga har de kunna ha en mycket mer aktivistisk linje än vad som tidigare var möjligt.

Jag tycker inte alls att det är något ironiskt eller konstigt att vi spelar den roll som vi gör här. Jag tycker tvärtom att det är viktigt att påpeka att den här tendensen att pendeln svänger lite för långt alltid finns i politiken, och då tycker jag att Anders Borgs pendel har svängt lite för långt. Den ska svänga tillbaka lite grann men inte till något slags vulgär keynesianism, inte ens så långt som den har gjort i USA eller Storbritannien. Jag tycker att de länderna har gått för långt i stimulansåtgärder, men Sverige är väldigt långt ifrån det. Vi ska skilja på debatten som gäller Sverige och debatten som gäller andra länder.

Sedan har vi detta med en konjunkturberoende a-kassa. Det verkar inte som om någon gillar det, vilket snarast stärker oss i tron att det var ett ganska bra förslag. Vi i rådet är också väldigt nöjda att vi fick med oss både Lars Tobisson och Erik Åsbrink på det. De gör nästan vågen när de diskuterar konjunkturberoende arbetslöshetsersättning numera.

Det finns en stor vits med att göra försäkringen mer generös när den behövs som mest men också gör minst skada därför att det inte finns så många jobb att söka. Man skulle i genomsnitt kunna ha försäkringen lite mer förmånlig om man varierar den på det här sättet. Som jag sade är det alltså inget konstigt. Systemet finns i USA och Kanada. Vi tycker att det amerikanska systemet fungerar bäst. Det är ganska enkelt. De utsträcker regelmässigt den normalt ganska korta tiden för arbetslöshetsersättningen, som är sex månader, till nio och ibland tolv månader i lågkonjunktur enligt ett regelsystem som visserligen har blivit lite obsolet. De har ibland tvingats ta diskussionära beslut, men det är någonting som de kommer att rätta till.

I Kanada däremot har man ett ytterligt komplicerat system där man anpassar det på regionnivå. Man anpassar alla möjliga parametrar, kvalifikationskrav, ersättningsnivå och ersättningsperiodens längd. Det tror jag inte är något bra system. Där kan jag hålla med om Lenas invändning att det är så komplicerat att det är fullständigt omöjligt för den enskilda individen att överblicka.

Vi tror att det skulle vara fullt möjligt att konstruera ett ganska enkelt system som vore mer ändamålsenligt. Vi tycker fortfarande att vi har introducerat en bra idé. Sedan tror vi att det kanske tar lite tid innan den sjunker in. Vi är naturligtvis medvetna om de politiska komplikationerna, men vi ska inte anpassa våra förslag efter en prognos över vilka beslut man fattar inom de närmaste åren, utan vår uppgift är att föra in idéer om vi tycker att de är bra.

Carl B Hamilton (fp): Herr ordförande! Jag har en lång rad synpunkter på den här rapporten. De som är intresserade av allihop får gärna höra av sig så kan ni få ett pm.

Jag ska ta upp två eller tre saker. För det första kommer den här krisen helt och hållet utifrån. Då undrar man varför det inte finns något med om regeringens ansvar och agerande internationellt inom Europeiska unionen. Det står väl i samklang med § 5 och § 7 i rådets instruktion. Hur har Anders Borg och Mats Odell agerat? Vilka initiativ har de tagit? Med vem har de lierat sig? Ska vi häva den här krisen i Sverige är det viktigt att vi försöker påverka de länder som egentligen är ursprunget till krisen för svensk del, det vill säga våra exportmarknader. Det är ett väldigt överspelat nationalstatsperspektiv i den här rapporten. Vi är medlem i Europeiska unionen sedan 1995, men det återspeglas över huvud taget inte i texten.

För det andra befinner vi oss i ett extremt osäkert konjunkturläge. Det är en typ av kris som ingen av oss i den här salen har upplevt tidigare. Den är synkroniserad över hela världen. Det är en finanskris. Utländsk

efterfrågan föll som en sten. Det andra unika är att världshistoriens största expansionspolitik har satts i gång av världens centralbanker och regeringar. Om vi ska vara ärliga har vi ingen aning om hur läget är 2010 och ännu mindre 2011 och 2012.

Då är rådets ansats att vi redan nu ska bestämma att vi ska satsa 15 plus 30 miljarder under de här åren. Men är inte det rationella beslutsfattandet att vänta så länge som möjligt för att se vilket inflytande de här motåtgärderna har och med vilken hastighet de verkar? Varför ska man redan nu börja tala om att bryta upp utgiftstaket innan vi vet vad effekten blir i den internationella konjunkturen? Nästa beslutstillfälle är ju i september när regeringen lägger fram sin proposition för hösten.

För det tredje har vi detta med utgiftstaket. Jag tillhör dem som, liksom Lars, har varit med väldigt länge och går igenom de pendelsvängningar som han talar om. Jag tänker även på försvaret av den fasta växelkursen 1992. Ni skriver: Utgiftstaket har inget egenvärde. Det är en helt obegriplig utsaga för mig. Det har ju ett egenvärde. Det skapar en trovärdighet att ha utgiftstaket och hålla fast vid det. I det ögonblick som man överger utgiftstaket har man spelat bort trovärdigheten för framtiden. Det är kostnaden. Värdet av det här utgiftstaket är ju att man inte åstadkommer den osäkerhet som ligger i den framtida finanspolitiken med risk för högre räntor och politisk instabilitet. För mig är det en helt obegriplig utsaga att säga att det inte har något egenvärde.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Låt mig ta upp det internationella perspektivet först. Det är i för sig relevant att det är någonting som vi skulle kunna ta upp i högre grad i våra rapporter. Vi har nog tyckt att det har funnits tillräckligt med frågeställningar ändå. Vi har en viss diskussion om det, nämligen när det gäller värdet av samordning när det gäller finanspolitiken. Vi tar upp den som vi tycker ibland lite konstiga debatten om att man enbart ska se importläckage som någonting negativt.

Det finns en risk, och den skriver vi om, att när enskilda länder fattar beslut om sin finanspolitik på egen hand utan samordning med andra länder kan man dels totalt sett göra för lite, dels välja åtgärder som i första hand är inriktade på hemmamarknadssektorer därför att man räknar det som en kostnad om det blir importläckage. Men ser man på världen som helhet när det nu är en global kris kanske man, om man hade mer samordning av politiken, skulle välja en annan mix och kanske en annan omfattning. Dessutom skulle man kanske välja en annan fördelning mellan länderna där länder som har betydande bytesbalansöverskott och bättre offentliga finanser kanske bör ta på sig att göra lite mer. Den diskussionen för vi, men den leder kanske snarast i en lite annan riktning.

Varför ska man inte vänta och se tills man vet precis hur det går? Svaret är väl ganska uppenbart. Vi står inför en avvägning. Det finns risker med att man gör för mycket. Det finns risker med att man gör för lite. Vi vill inte ha upp arbetslösheten i onödan. Man kan inte säga att det ena är mindre riskabelt än det andra. Vill man påverka efterfrågans omfattning

under 2009 måste man förstås fatta beslut som påverkar år 2009. Man kan inte vänta till 2010. Det är inte så konstigt att vi rekommenderar att åtgärder ska sättas in så att de har effekt under 2009.

Det blir en lek med ord om man säger att utgiftstaket har ett egenvärde eller inte. Vårt resonemang innebär att vi funderar över vad vi har utgiftstaket till. Jo, det har vi därför att vi i första hand inte vill att utgifterna ska skena i väg i goda tider när skatteintäkterna är höga. Sedan kan man hamna i lägen som är väldigt olika dem man har tänkt sig, som är helt exceptionella, och jag tror att alla är överens om att vi har gjort det nu.

Då tycker vi att det finns ett starkt argument för att man ska ha en i förväg genomtänkt approach till det, ungefär som man har i stabilitetspakten. Där finns det en undantagsklausul som säger att man får överskrida treprocentsgränsen om BNP faller eller om det uppkommer stora negativa BNP-gap. Det finns mycket som är dåligt med stabilitetspakten, och den har urholkats på ett sätt som jag inte tycker är bra, men just den här tydligt specificerade undantagsklausulen tycker jag är någonting som har varit bra. Det är någonting sådant som vi har argumenterat för här.

Vi tycker inte att det är mer trovärdighetsskapande att man går runt det genom att betala ut utgifter för 2010 under 2009 i stället. Det är precis den kritik som den nuvarande regeringen har haft mot tidigare regeringars hantering av utgiftstak. Vi tycker att det är bättre att tydligt göra klart att det finns lägen som kan avvika så mycket från det normala att man kan tvingas göra avsteg. Då är det bättre att i förväg ha presenterat en idé för hur sådana lägen ska se ut. Det är detta som är vår argumentation.

Emma Henriksson (kd): Jag skulle vilja ta upp någonting som bara har nämnts kort hittills i debatten, nämligen utträdesåldern från arbetsmarknaden. Lars Calmfors nämnde det vid ett par tillfällen. I rapporten uttrycker ni en oro för att den äldre arbetskraften ska lämna arbetsmarknaden på grund av den lågkonjunktur vi har nu. Det kommer självfallet att långsiktigt urholka hållbarheten i de offentliga finanserna.

Jag skulle vilja höra en kommentar från Lena Westerlund. Hur ser du på det här och på fackföreningarnas roll i att se till att det inte blir de effekter som vi har kunnat se tidigare när arbetslösheten har stigit.

Jag skulle också vilja att Lars Calmfors utvecklar det lite. Ni beskriver Danmarks metod för att behålla arbetskraften längre på arbetsmarknaden men säger att det inte är en metod som automatiskt skulle kunna överföras till Sverige. I den uträkning från 70-talet som ni har, där ni utgår från förväntad genomsnittlig arbetslivslängd och pensionsålder, finns det egentligen ingen skillnad jämfört med vad ni ser med behållande av nuvarande system. Då skulle åldern stiga med 1,5 procent under en 18-årsperiod. Med den uträkning ni har i tabellen på s. 237 skulle det vara mellan 1,3 och 1,6 år på 19 år. Jag ser inte riktigt skillnaden där. Det skulle vara intressant att höra om du kan utveckla hur vi skulle kunna öka den åldern. Själv räknar jag med att gå i pension framåt 70-årsåldern, och det skulle jag inte få göra med de metoder som finns.

Lena Westerlund, LO: Den långsiktiga frågan här är ju att vi ska lägga fler arbetade år till livet. Var och en ska kunna lägga fler arbetade timmar till sitt yrkesliv. Jag tycker att det är en jätteviktig fråga som rådet tar upp. Det finns en risk att många äldre åker ut under krisen, och samtidigt är det stora svårigheter för ungdomar att komma in. Det gör att den här krisen kan skyla över det demografiproblem som vi står inför 2015 då ungdomskullarna kommer att vara betydligt mindre än vad de är nu. Det är viktigt att de äldre är kvar samtidigt som vi vårdar arbetskraften i den yngre generationen genom krisen. Den kommer att behövas. Vi kommer inte att ha samma ungdomsarbetslöshet längre fram som vi har i dag. Det är jag helt övertygad om.

Metoderna för att behålla de äldre på arbetsmarknaden ser lite olika ut beroende på vilka grupper vi pratar om. Pensionssystem ger väldigt starka drivkrafter för personer att vara kvar. Vi ser att fler också är kvar som en följd av det. Det finns starka ekonomiska drivkrafter för att vara kvar nu. De som arbetar i fysiska yrken, som jag nämnde inledningsvis, har en faktisk pensionsålder som är flera år yngre än de som har tjänstemannayrken, vilket är ett stort problem.

Det handlar inte bara om vad fackföreningarna själva kan göra, utan det handlar om vad arbetsgivare gör för att möjliggöra för äldre att vara kvar, till exempel vilka arbetsuppgifter som man kan rotera till och så vidare. Det är en arbetsorganisatorisk fråga i många fall.

Vi tror att anställningsstöden kan ge en möjlighet för äldre att vara kvar. Vi skulle vilja se att man inför någon typ av anställningsstöd till äldre nu under krisen. De skulle kunna utformas ungefär som plusjobben var utformade. Det är väldigt viktigt att så många äldre som möjligt är kvar i anställning, både för att vi behöver arbetskraften och erfarenheten och för att de själva som individer måste lägga fler arbetade år i anställning till sin pension. Det är väldigt viktigt i det nya pensionssystemet att äldre också är kvar och arbetar. Där har vi stora problem med LO-grupperna. Ett anställningsstöd är bra.

Skulle man riva upp turordningsreglerna skulle man få många äldre som åkte ut och som aldrig skulle komma tillbaka. Det är också en anmärkning till diskussionen om att ta bort turordningsreglerna. Det skulle göra det svårare att behålla äldre i arbetskraften genom krisen. De kallades ju också äldrelagarna när de infördes, om jag inte är fel underrättad.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Vår argumentation är väldigt enkel och väldigt intuitiv. Om grundproblemet för de offentliga finanserna på sikt är att medellivslängden stiger verkar det ganska uppenbart att vi måste arbeta längre. Det kan vara en viktig och bra del av en anpassningsstrategi.

Sedan håller jag helt med Lena om att det finns ett problem med att hälsoutvecklingen kan vara ganska olika för olika grupper. Det är viktigt att man försöker ta hänsyn till det på olika sätt.

Vi refererar det danska systemet där man har en automatisk indexering av pensionsåldern till medellivslängden så att man ska hålla den förväntade tiden som pensionär konstant vid 19 ½ år, tror jag att det är. När man registrerar att medellivslängden ökar höjs pensionsåldern automatiskt. Det blir lite mer komplicerat i det svenska systemet i och med att vi inte har en pensionsålder på samma sätt. Då måste man tänka på flera olika åldrar. Det kan vara den ålder då man tidigast får ta ut ålderspension. Det kan vara den ålder då man kan ta ut garantipension eller när man förväntas ta ut pension i stället för a-kassa när man blir arbetslös, som i dag är 65 år. Det kan vara åldern för avgångsskyldighet, som Lena talade om, det vill säga när man blir 67 år.

Vi hade ett par illustrationer av detta. Vi vill bara visa i en tabell att skulle man ha haft det på det här sättet hade det gjort ganska stor skillnad. I och med att pensionssystemet successivt fasas in kommer det med automatik att bli en viss höjning av pensionsåldern ändå. Vi har en mycket grov, nästan gangsteraktig kalkyl, av hur det skulle kunna slå. Jag tror att man mer ska se det som en illustration. Man ska inte tro att pensionssystemets konstruktion, om livslängden stiger minskar pensionerna något, ger samhällsekonomiskt rätt signal att arbeta längre. Det gör det inte, därför att det inte beaktar skattekonsekvenserna. Därför skulle man behöva någonting mer, men vi har inte något exakt förslag på detta. Vi tycker att det är saker som man bör koppla ihop med överskottsmålet på ett mycket tydligare sätt och resonera om dem på samma gång.

Ulla Andersson (v): Först har jag några reflexioner när det gäller finansministerns inledningsanförande. Jag konstaterar att finansministern inte motsade att sänkningen av a-kassan var ett sätt att pressa lönerna nedåt. Jag konstaterar också att finansministern inte har beräknat kostnaderna för skattestimulanserna, det vill säga hur mycket det kostar per jobb. Troligtvis beror det på att de är så enormt dyra, vilket också andra länders uträkningar visar.

Det som gör mig mest förundrad är det nästan demagogiska försvarstale för att den lagda politiken skulle vara någon form av stimulanspolitik, trots att den här politiken utformades när regeringen själv räknade med en BNP-tillväxt som skulle vara 5 ½ procent högre.

Jag har en fråga till finansminister Borg. Vi har ett väldigt högt strukturellt sparande. Vi har en stark nettoförmögenhet – jag tror att den är på ungefär 14 procent. Det finns en kassaskåpsäker investering att göra, och det är att utöka statsbidragen till kommunerna. Enligt riksdagens utredningstjänst är nettokostnaden 200 000 kronor. Finanspolitiska rådet säger att det ger mer att förhindra uppsägningar än att anställa efteråt, och ändå gör ni inte detta. Varför? Om kommunerna inte skulle anställa folk eller behålla arbetskraften är det enda som skulle hända att det offentliga sparatet i staten skulle överföras till kommunerna. Det är helt kassaskåpsäkert, och ändå avvisar ni det. Varför?

Jag har också några frågor till Lena Westerlund. Finansministern säger att det finns tre faktorer som är annorlunda nu mot tidigare och som kommer att motverka att arbetslösheten permanent blir högre. Det är jobbskatteavdraget, sjukförsäkringen och yrkesutbildningen. Jag skulle vilja att du kommenterade det påståendet.

Sedan har jag en fråga om arbetsmarknadspolitiken. Finanspolitiska rådet säger att jobb- och utvecklingsgarantin kommer att innebära passiva åtgärder i form av utbetalning av försörjningsstöd. Finanspolitiska rådet föreslår till exempel också en tredubbling av arbetsmarknadsutbildningarna. Jag skulle vilja höra LO:s syn på vad som behöver utvecklas mer i arbetsmarknadspolitiken i det här läget.

Jag har också några frågor till professor Calmfors. Finns det några beräkningar på de samhällsekonomiska kostnaderna för att man studerar mycket längre än vad man egentligen behöver i och med att studiemedlen är så pass låga? Jag tror att de ligger ungefär 1 200 kronor under vad som anses vara skälig levnadsnivå.

Jag har en fråga till. Finns det någon form av beräkning för när det är för sent att gå in med stimulanspolitiska åtgärder? Finns det någon form av förhållningssätt som ni har resonerat om?

Sedan har jag en sista fråga till professor Calmfors. Ni gör ingen maktanalys av arbetsmarknaden. Ni föreslår en obligatorisk a-kassa, men ni tar inte på något sätt in hur det undergräver löntagarnas ställning till exempel genom att den fackliga anslutningsgraden sjunker kraftigt. Det har den gjort i andra länder när man kopplat bort a-kassan från facken. Jag undrar varför.

Finansminister Anders Borg (m): Ulla Andersson reser en lång rad frågor. En frågeställning var hur a-kasseersättning och lönenivå kopplas ihop och om syftet med förändringarna i a-kassan är att pressa ned lönenivån. Vår ambition är att pressa upp lönenivån genom en politik som leder till varaktigt högre produktivitet. Då handlar det om allt från forskning och infrastruktur till strukturella förändringar där även skatterna spelar roll. Höjningen av brytpunkten för statlig inkomstskatt höjer produktiviteten långsiktigt eftersom det förstärker utbildningspremien. Vår tanke är att varaktigt höja lönenivån.

Däremot kan man konstatera att det som Lena Westerlund var inne på belyser resonemanget väldigt väl. Hon talade om reservationslönen och att LO:s hållning var att man skulle ha en hög a-kassenivå för att pressa upp reservationslönen. Det är ett problem. Pressar man upp reservationslönen pressar man obevkligen upp jämviktsarbetslösheten och sänker ekonomins långsiktiga förmåga att generera sysselsättning. Sedan menar Lena Westerlund att man kan kompensera för det med lite olika åtgärder. Ja, det kan man delvis göra, men om man använder de åtgärderna och i stället väljer att behålla den struktur för a-kassan som vi har får man en dubbel effekt. Det tror jag är att föredra.

Sedan gällde det beräkningarna för skattestimulanser per jobb. Det har gjorts relativt utförliga beräkningar som publicerades av rådet förra året. Vi har alldeles nyligen presenterat en lång expertrapport som Hans Sacklén har gjort på Finansdepartementet. Jag tror att Sackléns genomgång är den mest grundliga och hållfasta som finns. Den visar väldigt tydligt att utformningen av jobbvadraget nära nog är den allra mest effektiva åtgärden vi kan hitta för att långsiktigt öka sysselsättningen. Det är det som gör att många länder som USA och England har valt att satsa på liknande konstruktioner. Jag är också övertygad om att den höjning av inkomstgränsen som vi gjorde är relativt effektiv per krona när det gäller jobbskapande.

När det gäller demagogin och beskrivningen måste jag säga att jag blir lite förvånad över detta. Vi kan bara titta på de siffror vi har. Vi hade nära nog 4 procents överskott för några år sedan. Om något år har vi 4 procents underskott. I faktiska siffror räknat har den offentliga sektorns finansiella sparande slagit om med 8 procentenheter i Sverige. Det är naturligtvis ett av de större omslagen som vi ser i länder, och särskilt om man renser för att vi inte har lagt de här pengarna på relativt ineffektiva bankstödsåtgärder. Det är en väldigt kraftigt omläggning i expansiv riktning som sker.

Det här ser vi också om vi tittar på strukturella saldon. Tittar vi på EU-kommissionens bedömning av strukturella sparanden är den förskjutning som sker från det stora överskott vi hade 2007 till det relativt stora underskott vi kommer att ha 2010 en mycket stor förskjutning i termer av expansiv inriktning på politiken. Tittar vi på de diskretionära åtgärderna är det bra med det internationella perspektivet eftersom Sverige ligger väl över de 1,25 procent av BNP som vi har enats om. Vi ligger på 1 ½ procent.

Vi är därmed bland de länder som på den diskretionära sidan har gjort mer, särskilt om man inte beaktar de relativt ineffektiva bankstöden som vissa länder har gett. Till det kommer Sveriges stora automatiska stabilisatorer.

Detta blir en lite konstig debatt när jag ger en relativt saklig redogörelse för faktiskt sparande, strukturellt sparande, sammansättning av diskretionära åtgärder och bedömning av automatiska stabilisatorer och det bedöms som demagogiskt. Jag gör ingen annan bedömning där än andra som har tittat på inriktningen på svensk finanspolitik relativt andra länder. Vi har en relativt kraftig omsvängning.

Ulla Andersson undrade varför vi inte satsar något på kommunerna. År 2008 höjdes de generella statsbidragen med 4,8 miljarder kronor. För 2009 tillförs ca 8 miljarder kronor via arbetsgivaravgiftsförändringar, generella och riktade statsbidrag och därtill fastighetsskatten. I vårpropositionen tillförs ytterligare 7 miljarder kronor, avsedda att användas 2010. Nivån 2010 är närmare 28 miljarder kronor högre än 2006. Av det tillkommer dock åtaganden som motsvarar ca 6 miljarder, och nettot är alltså en ren förstärkning på 22 miljarder.

Detta är en av de största satsningar som vi gör. Det är alltså en väldigt tung prioritering av kommunsektorn just därför att vi vet att detta att motverka uppsägningar är tungt prioriterat.

När det gäller arbetsmarknadsutbildning tycker jag att man ska vara nyanserad i diskussionen. Vi har fått göra konkreta avvägningar. Vi kan inte prioritera allt, utan vi måste göra avvägningar. Vi har gjort en avvägning mellan yrkesvux och AMU-utbildning. Den avvägningen har vi gjort på basis av hur vi uppfattar erfarenheterna.

AMU-utbildningarna har ofta haft lite sämre rykte och har haft en tendens att skicka ett signalvärde till arbetsgivare att personen som har gått utbildningen har haft någon typ av arbetsmarknadspolitiskt problem. Då skulle man kunna dra slutsatsen att när det gäller utbildningar där det är viktigt att den enskilde också verkligen satsar på att delta i en sådan kan det vara en poäng med yrkesvux och studiemedel snarare än en längre arbetsmarknadsutbildning.

Nu håller vi naturligtvis på att se över detta. Jag tycker att det finns starka skäl för mer av arbetsmarknadsutbildning som är riktad till lokalt näringsliv och som handlar om kortare kompletteringar av yrkeskunskaper. Där ska vi komma ihåg att det som rådet föreslår är såvitt jag kan bedöma en ökning med 6 000–7 000 platser. Det är klart att det är någonting som man kan överväga, men det måste vägas av mot till exempel att få mycket fler platser inom yrkesvux eller andra kompletterande utbildningar. Till slut kommer man att väga dessa argument fram och tillbaka under de kommande månaderna.

Jag vill definitivt inte ge intrycket av att vi skulle ha hållningen att arbetsmarknadsutbildning inte bör övervägas. Det bör definitivt övervägas i en sådan här situation. Det är en av de frågor som vi har att vända och vrida på. Därmed inte sagt att man landar i samma slutsatsområde. Det kan vara så att vi även i höst har anledning att snarare prioritera yrkesvux eller andra yrkesinriktade utbildningar. Men det ska vi återkomma till. Det finns, som sagt, en del argument för att ha en beredskap att vidga de arbetsmarknadspolitiska utbildningarna.

Lena Westerlund, LO: Det var många frågor på en gång. Jag ska börja med jobbskatteavdraget som en arbetsutbudsfrämjande insats, vilket det är enligt regeringen. Vi tycker inte att det är effektivt. Det ger en mindre utbudseffekt än vad som är motiverat givet de stora utlägg som det handlar om. Jag tror att vi är uppe i skattesänkningar på totalt 65 miljarder.

Finanspolitiska rådet var förra året kritiskt eller negativt till steg tre. Man ansåg att det inte skulle ge någon större utbudseffekt för att gå vidare. I år påpekar man det i mer positiva ordalag. Det är jag lite förvånad över.

Vi har tittat på bland annat Lennart Floods studie över jobbskatteavdragets effekter. Dessa studier är väldigt känsliga för vilken elasticitet som man lägger in i dem. Men den studie som vi tittade noga på förra året visade att jobbskatteavdraget hade störst utbudseffekt bland dem som stod

helt utanför arbetsmarknaden och inte var inne och sökte arbete över huvud taget. Det är ganska små grupper i Sverige som skulle påverkas av det. Det skulle inte bli någon fantastisk arbetsutbudseffekt.

Den samlade skattepolitiken måste man också titta på. Då vet vi att sänkningar av fastighetsskatt och förmögenhetsskatt och annat tillfaller grupper som ökar sitt sparande när de får en ökning av den disponibla inkomsten som skattepolitiken ger.

Vi tycker att det är en mycket ineffektiv väg som regeringen har valt. Man skulle kunna få mer arbetsutbud för pengarna. Regeringen tittar inte heller på den samlade effekten. Vi har en effekt på arbetsutbudet av den generella välfärdspolitiken. Man får ju något för skattepengarna i Sverige. Man får till exempel barnomsorg. Vi har kvalifikationseffekter av inkomstförsäkringarna – föräldraförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. Man väljer alltså att kliva ut och erbjuda arbetsutbud på marknaden på grund av att man också vill komma åt dessa inkomstförsäkringar.

Fråga en ung kvinna i dag om hon kan föräldraförsäkringens villkor så ska ni finna att hon kan det. Det är ett konkret exempel på en arbetsutbudseffekt som är en kvalifikationseffekt av de inkomstförsäkringar som finns. Vi får alltså någonting tillbaka också på andra sidan. Det är en sammantagen effekt av den generella välfärden och en skattefinansiering som går bra att ha utan jobbskatteavdrag.

LO avvisar hela jobbskatteavdraget. Vi tycker inte att det är bra. Det påverkar också ersättningsgraden. De facto-ersättningsnivån i till exempel a-kassan blir lägre relativt sett jämfört med vad som gäller dem som arbetar. Egentligen skulle man behöva höja ersättningsgraderna för att kompensera detta.

Det ställdes också en fråga om sjukförsäkringen. De flesta reformer som regeringen har gjort är utbudspolitik. Sjukförsäkringen är också utbudspolitik. Nu flödar det ut personer ur sjukförsäkringen, och de kommer att ha mycket stora svårigheter på arbetsmarknaden, bland annat för att den aktiva arbetsmarknadspolitiken inte är rustad för detta. Sedan har de det stora problemet att de kommer ut i ett läge då vi har ett exceptionellt och dramatiskt fall i efterfrågan på arbetskraft. Här har vi alltså en grupp som hamnar mycket illa med den politik som förs.

De insatser som kallas för arbetsträning och annat är väldigt små, till exempel inom jobb- och utvecklingsgarantin, och skulle behöva byggas ut. Det är höga styckkostnader för dessa insatser. Den här regeringen gillar inte höga styckkostnader för sådant. Regeringen gillar det inte heller när det gäller arbetsmarknadsutbildningar. Regeringen har varit extremt bra på att dra ned på arbetsmarknadsutbildningarna. Man har principiellt inte tyckt att de har fyllt funktionen som hjälp för bristyrken. Man har varit mycket skicklig på det.

Jag tycker att denna omsvängning att vara positiv till arbetsmarknadsutbildning är bra. Men den ekar lite ihåligt med tanke på det som regeringen har gjort under de första två åren på just det området.

Det kom också en utredning om arbetsmarknadsutbildningarna som regeringen valde att inte remittera, nämligen Sohlmanutredningen. Finanspolitiska rådet refererar till den i sin rapport. Förslaget om ökade volymer av arbetsmarknadsutbildningar som Finanspolitiska rådet lägger fram är identiskt med förslaget i Sohlmanutredningen som jag läser det.

Vad vill LO ha för arbetsmarknadspolitik? Vi skulle vilja se en ökning av arbetsmarknadsutbildningarna. Vi tror också på praktik. Jag noterade att Peter Fredriksson ansåg att praktik faktiskt är arbetsmarknadsnära men att den bör ha utbildningsinslag. I detta konjunkturläge, eller krisläge rättare sagt, finns det också stora risker med en viss undanträngning i fråga om praktik, särskilt inom servicebranscherna. Det måste man se upp med. Vi tror också mycket på anställningsstöd till kollektivavtalsenliga villkor. Inom nystartsjobben har man tyvärr plockat bort en del av detta med försäkringarna. Annars handlar det om anställningsstöd i teorin.

Vi tror alltså att det finns vägar att bygga ut arbetsmarknadspolitiken med högre kvalitet. Men då kräver det insatser på utgiftssidan. Jag tycker att man mycket väl bör kunna argumentera för och motivera tillfälliga insatser om man är politiker på detta område liksom på ROT-området och så vidare. Där håller jag med Lars Calmfors och rådet om den goda argumentationen för temporära insatser i ett sådant här läge.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Jag har samlat på mig fem punkter, men jag ska vara kortfattad.

Rådet var förra året positivt till jobbskatteskatteavdraget. Vi tycker att det är en effektiv åtgärd. Vi är positiva även i år till det som har gjorts. Det som vi sade var att man får räkna med en viss avtagande marginalavkastning. Men vi tror fortfarande att det är en effektiv åtgärd.

I fråga om arbetsmarknadsutbildning tycker jag att det som jag hör i diskussionen är bra. Vi tror att man kanske har tagit lite för stort intryck av att resultaten var dåliga under 1990-talet. Det var inte så konstigt. Volymer var extremt stora. Dessutom användes den som återkvalificering för a-kassa. Nu är det inte fallet. Utvärderingar för senare år ger också mer positiva resultat.

Beträffande Ulla Anderssons fråga citerar vi en studie av Bertil Holmlund och några andra som har beräknat förlusten av två års studieuppehåll till en halv årsinkomst när en person uppnår en ålder av 40 år. Det är den kvantifiering som finns. Det är alltså ganska mycket som man förlorar på att skjuta på sina studier.

Kan stimulansåtgärder sättas in för sent? Det kan de göra. Vi har velat ha dem framtunga av det skälet.

Vad är det som händer nu? Det börjar komma lite signaler om att det fria fallet i ekonomin håller på att upphöra. Men man ska inte tolka det som att vi är på väg ur lågkonjunkturen. Min bild är att det i bästa fall stabiliseras med ett lågt resursutnyttjande. Jag tycker inte att de nyheter

som kommer nu talar för att det skulle vara farligt att vidta stimulansåtgärder på grund av några inflationsrisker. Med alla vettiga bedömningar kommer resursutnyttjandet ändå att vara väldigt lågt framöver.

Beträffande en maktanalys av en förändring av a-kassan kanske vi borde ha gjort mer. Vi kunde ha skrivit om effekterna på facklig organisationsgrad. Vi hade denna fråga uppe förra året också. Men då landade vi inte i någon slutsats. Nu gjorde vi det på slutet. Vi kanske blev så förvånade att vi inte kom oss för att göra en mer fullständig analys. Men det är helt riktigt att de länder som har högst facklig organisationsgrad förutom Sverige är Danmark och Finland som har ungefär samma a-kassekonstruktion som vi. Belgien har det också till viss grad. Det handlar om en organisationsgrad på uppåt 80, 85 eller 90 procent. Norge har ett system med statlig obligatorisk a-kassa. Där blir organisationsgraden lägre.

Min personliga uppfattning är att jag inte ser det som ett huvudmotiv för arbetslöshetsförsäkringen att den ska främja en hög facklig organisationsgrad. Hur utfallet av organisationsgraden blir ska egentligen bero på andra typer av beslut. Men det är min personliga mening. Det är ingenting som rådet har tagit ställning till.

Mikaela Valtersson (mp): Precis som Finanspolitiska rådet säger i rapporten bör ytterligare finanspolitiska stimulansåtgärder vara kostnadseffektiva. Jag skulle vilja ställa min fråga med anledning av det resonemanget.

Anders Borg visade i sin föredragning en bild som visade kostnaden per jobb netto för olika åtgärder. Jag skulle därför vilja ställa en fråga till finansministern. Det mest väsentliga och det mest dominerande av det som regeringen kallar för sina stimulansåtgärder, alltså skattesänkningarna och jobbskatteavdraget, finns inte med. Hur skulle den stapeln se ut om den fanns med? Vad är finansministerns bedömning av kostnaden för de jobbskapande åtgärderna?

Jag skulle också vilja ha en kommentar från finansministern om bedömningen av risken för att ökade inkomster ges till dem som redan är höginkomsttagarna och risken för att det i stället går till ett ökat sparande.

Jag skulle också vilja ställa en fråga till Lars Calmfors inom samma område. Jag skulle vilja att Lars Calmfors lite grann utvecklar hur en analys ser ut av olika åtgärders effektivitet och kostnaden för att skapa jobb. Vilka är de mest effektiva åtgärderna för att få en stor efterfråge- och sysselsättningseffekt? Håller Lars Calmfors någorlunda med om nivån på fördelningen mellan åtgärderna på den bild som finansministern visade i sin presentation?

Finansminister Anders Borg (m): Vi har försökt att relativt tydligt redovisa – det fanns också med på mina bilder – hur vi gör bedömningen av kostnaden för kortsiktiga stimulansåtgärder på olika områden. Då är det till exempel väldigt tydligt att den dyraste och mest ineffektiva åtgärden är en miljösanering av flerbostadshus. Det har en väldigt hög kostnad. Den lägsta kostnaden ligger på ytterligare stimulanser i kommunsektorn för att förhindra uppsägningar. Det beror på att vi i kommunsektorn uppfattar det

som en mer direkt möjlighet att påverka jobben. Vi har också en låg kostnad i termer av att det inte tenderar att bli lika mycket import om man gör på det sättet.

Mer generella åtgärder som höjda studiemedel och höjda barnbidrag tenderar att vara relativt mer ineffektiva. Någonstans i mitten ligger socialavgifterna. Där någonstans hamnar också en skattelättnad som jobbskatteavdraget, särskilt den del som riktas till låginkomsttagare. Den del som riktas till dem ligger vid brytpunkten har en mer strukturell natur och får motiveras utifrån det.

Skälet till att vi har valt att lägga så stor tyngdpunkt på kommunsektorn är för att vi tror att det är där som de mer effektiva åtgärderna ligger.

Om risken är stor för att man ersätter andra aktiviteter som skulle ha skett ändå, det vill säga undanträngning, då är det hög kostnad per jobb. Om det har väldigt hög kostnad per jobb att så att säga åstadkomma verksamheten, till exempel när det gäller de kommunala hyreshusen, blir det också mycket ineffektivt.

Vi har försökt följa denna prioriteringsordning relativt väl. Det som vi har vägt in och som jag också tycker ska understrykas är att diskussionen i nästa varv blir: Hur får vi företagen att anställa fler människor? Det är av helt avgörande betydelse för hur vi ska se på arbetslösheten i två- eller treårsperspektiv. Hur får vi ned kostnaderna, eller hur gör vi det på andra sätt mer attraktivt att anställa?

På lång sikt blir den helt avgörande faktorn hur vi påverkar arbetsmarknadens funktionssätt och arbetsutbudet. Det talar för att vi också måste väga in att jobbavdraget förmodligen är det mest effektiva. Det belyses väl i det som Lena Westerlund sade om att man kan räkna med de största effekterna på marginalen. Floods studier visade att till exempel just invandrar kvinnor kan öka sitt arbetsutbud med i storleksordningen 20–30 procent. Det har ett stort värde i sig att man den vägen får en positiv effekt.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Vi är nog överens om att högre offentlig konsumtion – då talar vi om statsbidrag till kommunerna – förmodligen är en mycket kostnadseffektiv åtgärd. Offentliga investeringar kan också vara det, givet att man kan få i gång dem snabbt.

När det gäller frågan om det går att få i gång tillräckligt mycket av offentliga investeringar tillräckligt snabbt tror jag att det tyvärr finns en del problem.

Ska man åstadkomma konsumtionsstimulanser ska man göra det för grupper som har hög marginell konsumtionsbenägenhet, alltså i första hand låginkomstgrupper.

När det gäller jobbskatteavdraget ska man skilja på två saker. De beräkningar som vi redovisade förra året var långsiktiga utbudseffekter. Då förutsätter man att det ökade utbudet också leder till motsvarande ökning av sysselsättningen, vilket är rimligt på lång sikt. Men nu talar vi om någonting annat, nämligen vad som är mest effektivt när det gäller att stimulera

efterfrågan. Då framstår på kort sikt jobbskatteavdraget som lite mindre positivt därför att det också går till grupper som har ganska höga inkomster. Det är därför inte efterfrågemässigt en så träffsäker åtgärd.

Sonia Karlsson (s): Jag vänder mig till Lars Calmfors. Det förs ibland en ganska förvirrande diskussion om hur mycket olika länder aktivt har satsat för att motverka den djupa lågkonjunkturen och den dramatiskt ökande arbetslösheten i finanskrisens spår.

Regeringen och dess företrädare framför vid varje tillfälle att de har satsat allra mest jämfört med andra EU- och OECD-länder.

Min fråga till Lars Calmfors är: Hur ser Finanspolitiska rådet på omfattningen av Sveriges aktiva finanspolitiska stimulanser under 2009 och 2010 också jämfört med andra EU- och OECD-länder?

Jag har ytterligare en fråga. Jag uppfattar att finansministern anser att den höjda skiktgränsen för uttag av statlig skatt är en bra reform i det läge som vi har nu. Men när jag läser i Finanspolitiska rådets rapport finner jag inte stöd för den ståndpunkten. Jag önskar därför en kommentar även om det.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Vi är nog överens med regeringen om att man har gjort mycket, om vi så att säga räknar in höstens budgetproposition. Där är vår synpunkt att en del av det som man gjorde inte var i första hand, vilket var naturligt vid den tidpunkten, inriktat på att stimulera efterfrågan.

Vi gjorde en bedömning när höstpropositionen lades fram och tyckte att man låg relativt rätt. Men det var innan man hade informationen om att vi skulle få ett BNP-gap på 7 procent i år och 9 procent nästa år. Det är väl där som våra bedömningar skiljer sig från regeringens, att vi tycker att man inte har reagerat så mycket på den nya information som kom. Men vi vänder oss inte mot att man jämfört med många andra länder har tagit relativt stora diskretionära beslut. Det är naturligtvis också riktigt att vi har starka automatiska stabilisatorer.

Där vill jag peka på att vi faktiskt ger ett bidrag i vår rapport. Alla har utgått från OECD:s gamla siffror på hur starka de automatiska stabilisatorerna är, och så har man haft en oro för att de har försvagats kraftigt. Vi gör ett ärligt försök att göra en beräkning av hur det ser ut i dag. Då finner vi att de har försvagats men att det är ganska lite. Vi delar alltså slutsatsen att de automatiska stabilisatorerna faktiskt fortfarande är starka.

Finansminister Anders Borg (m): Sonia Karlsson reser frågan om skiktgränsen i inkomstskatterna och om det är en effektiv åtgärd. Finanspolitik måste bedrivas med så att säga två ben. Vi måste titta på det som nu behöver göras för att stimulera efterfrågan så att vi dämpar genomslaget av krisen. Men det betyder inte att vi helt kan bortse från vilka långsiktiga effekter som förslag har. Höjningen av skiktgränsen gör att vi förstärker utbildningspremien. Det påverkar också grupper där det fortfarande finns en ganska stor andel kvinnor med akademisk utbildning som jobbar deltid.

Just skiktgränsen tror jag har en relativt stor effekt på antalet arbetade timmar. Det är, som bland annat rådet påpekar, helt avgörande för vår långsiktiga förmåga.

När det gäller jobbavdragets relativa kostnader är våra bedömningar att de ligger på omkring en och en halv miljon netto. Det gör att det hamnar på ungefär den nivå som vi har på moms. Det är förmodligen snäppet effektivare än höjningar av studiemedel, pensioner och barnbidrag eller åtgärder i fråga om hyreshus. I termer av till exempel de åtgärder som rådet föreslår är det mer effektivt än till exempel en höjning av studiemedel och pensionstillägg, särskilt när det är riktat till låginkomsttagare. Sedan kommer det naturligtvis att ha helt andra långsiktiga effekter, det vill säga att det ökar arbetsutbudet och därmed har en hög grad av självfinansiering.

Man kan naturligtvis föra resonemanget att alla inkomststimulanser till hushåll kan påverka sparande och import. Det gäller naturligtvis jobbavdraget. Det är därför som det per krona är mer effektivt när man bara vill stimulera efterfrågan att ge stimulansåtgärder till kommunsektorn. Men om man sedan väger in arbetsmarknadens funktionssätt och långsiktig hållbarhet i de offentliga finanserna, blir kalkylen annorlunda.

Göran Pettersson (m): Jag har en fråga till Lars Calmfors om kommunernas investeringar. Under den gångna högkonjunkturen har det byggts kulturhus och idrottshallar ganska flitigt runt om i Sveriges kommuner. Men nu när lågkonjunkturen har dragit in är det många kommuner som har inställt sina investeringar. Jag undrar om rådet har några konkreta råd till hur vi skulle kunna komma till rätta med detta agerande så att kommunerna inte uppträder så här procykliskt?

Ordföranden: Lars Calmfors får ge råd till Sveriges kommuner och lands-ting som avslutning.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Det var en mycket precis och detaljerad fråga.

Vi har försökt skaffa oss en bild av de offentliga investeringarna över huvud taget och konstaterat att det är väldigt svårt att få det därför att redovisningen i de ekonomiska propositionerna är dålig, och statistiken som finns är dålig, och det gäller både statliga investeringar och kommunala investeringar. Vi formulerar det som att riksdagen egentligen har ett oerhört dåligt beslutsunderlag när det gäller att bedöma om de offentliga investeringarna ligger på en rimlig nivå eller inte. Vi tycker att detta beslutsunderlag bör förbättras.

Det som vi ser är att i den mån som man kan tala om ett investeringsproblem är det snarast att de kommunala investeringarna har sjunkit över tiden i Sverige. Vi pekar alltså på det som ett potentiellt problem. Sedan är det självklart så att man ska investera i det som är mest samhällsekonomiskt lönsamt. Men jag kan inte bedöma hur enskilda kommuner har agerat.

Ordföranden: Jag vill tacka för givande och gedigna anföranden, intressanta frågor och lärorika svar från vår panel och våra föredragande.

Vi har fått lära oss en hel del om vad vetenskapen kan säga men också att vetenskapen inte kan säga allt. En del handlar också om politik och värderingar men också om vad som självklart är politiskt möjligt och vad man kan göra. Vi ska inte heller glömma bort att det mitt i allt detta finns människor som lyssnar på politiska signaler och på ekonomiska incitament. Men de har också många andra drivkrafter. Mitt i allt detta finns vi politiker som ska väga av allt detta. Det nöjet har vi efter denna utfrågning och de föredragningar som vi har fått lyssna till.

Jag vill rikta ett jättestort tack till Lars Calmfors, Lena Westerlund, Peter Fredriksson och Anders Borg för deras medverkan.

Därmed förklarar jag denna hearing avslutad.